

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Katedra speciální zootechniky

Obor: zemědělství

TEZE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

EVIDENCE LIPICKÝCH KONÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Autor diplomové práce:
Edita Hucková

Vedoucí diplomové práce:
doc. Ing. Miroslav Maršálek, CSc.

2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Evidence lipických koní v České republice“ vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů uvedených v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 30. 4. 2009

.....

Edita Hucková

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Miroslavu Maršálkovi, CSc. za odborné i metodické vedení, trpělivost a za to, že umožnil její vznik.

Dále děkuji Stanislavu Kulandovi za ochotu, svůj čas a účinnou pomoc při poskytování informací.

Členům SCHLK, že mi umožnili zdokumentovat chov jejich lipických koní.

OBSAH

1. Úvod	5
2. Literární přehled	6
2.1 Historie lipického koně	6
2.2 Exteriér lipicána	7
2.2.1 Zbarvení	9
2.2.2 Využití	9
2.3 Charakteristika jednotlivých klasických linií hřebců	10
2.4 Charakteristika rodin	14
2.5 Významné chovy lipických koní	15
2.6 Organizace chovu lipického koně	20
2.7 Chovný cíl SCHLK	20
2.8 Šlechtitelský program SCHLK	21
2.9 Přehled hřebců působících v rámci České republiky	22
3. Cíl práce	25
4. Materiál a metodika	27
5. Výsledky a diskuze	28
6. Souhrn a závěr	39
7. Seznam použité literatury	41
8. Přílohy	43
8.1 Seznam příloh	44

1. ÚVOD

Tato práce by jen těžko vznikla, kdyby se asi před 60 miliony roky neobjevil na zemi malý Eohippus. Tehdejší předchůdce dnešního koně, veliký asi jako liška měl na každé noze po pěti prstech. Již tehdy se jednalo o malé neútočné, spíš bázlivé zvíře, jehož jedinou zbraní byl útěk. Během vývoje z eocénu do oligocénu, povyrostl a vyvinul se Orohippa. Tehdejší krajina poskytovala méně úkrytů, a proto, aby si uhájil život, musel se přizpůsobit, být rychlejší, jeho nohy se prodlužovaly a přebytečné měkké prsty, na které již nedošlapoval, zakrňovaly až se z jednoho z nich stalo kopyto. Tak se Orohippus změnil v Mesohippa a pak, za dalších 15 miliónů let, v Miohippa. To už dosahoval velikosti malého ponyho. Uplynuly další desítky miliónů let a z řady odlišných linií vývoje se vyvinul stádový Pliohippus, jehož domovem je Severní Amerika. Na konci třetihor se však země začíná ochlazovat, v Americe se kůň přestává vyvíjet, až nakonec mizí. Zato v Asii se mu daří velice dobře, získává podobu koně, tak jak ho známe dnes. Kůň rodu *Equus caballus* přežil do dnešní doby.

V chovu koní se ve světě během vývoje uplatňovalo ve větší nebo menší míře mnoho plemen koní. Pro nás z nich je historicky nejvýznamnější starošpanělský kůň, který vznikl na Pyrenejském poloostrově z těžkého domácího klabonosého koně a z koní výchovných. Výběrem, tréninkem a úpravou prostředí vyšlechtili Maurové koně, který byl ve středověku a počátkem novověku rozšířen téměř ve všech evropských zemích. Mohutné formy nabyly v severní Itálii jako kůň staroitalský. Typ starošpanělských koní se v poměrně čisté formě udržel nejen v kladrubsském, ale především lipickém koni.

Dnes je lipicán světově proslulým plemenem oblíbeným pro svou skromnost, tvrdost, výkonnost, výbornou povahu a figurantnost. I u nás v České republice máme mnoho významných chovů, a proto je tato bakalářská práce věnovaná tomuto originálnímu a hrdému plemeni. Cílem práce bylo v úzké spolupráci se Svazem chovatelů lipického koně zpracovat evidenci a shromáždit podklady jako přípravu pro plánovanou písemnou formu Plemenné knihy lipického koně v České republice.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 Historie lipického koně

Lipicán patří ke skupině koní východních-orientálních a podskupině koní arabského typu. Spolu se Starokladrubským a Španělským koněm je i toto plemeno odvozované z berbersko-arabské krve (**Dušek, 1999**). Pojmenován je podle osady Lipice ležící v krasové planině Opčinské 415m nad mořem, 13 km severovýchodně od Terstu. Okolí Lipice bylo pověstné chovem vytrvalých, tvrdých koní, které tamní obyvatelé potřebovali k dalekým obchodním cestám. Kamenitá krasová planina tak pomohla vývoji koně tak oblíbeného u šlechtických rodů po celé Evropě (**Bílek, 1958**). Pověstný hřebčín založil Karel Štýrský, syn Ferdinanda I., roku 1580. Byl to rok po tom, co jeho synovec Rudolf II. Roku 1579 založil v Čechách hřebčín na panství pardubickém v Kladrubské oboře (**Bílek, 1958**). Původní koně přivedení do hřebčína byli starošpanělského a staroitalského původu, kteří tou dobou byli velmi oblíbeni a chováni u šlechtických dvorů téměř v celé Evropě. Ještě toho roku bylo na Lipici dovezeno stádo 24 originálních klisen a šest plemenných hřebců. První výsledky se španělskými hřebci a s jejich italskými kříženkami byly patrně velmi dobré. Stav koní se pohyboval kolem 100 matek (**Bílek, 1958**).

Kritickou dobou byla pro hřebčín na Lipici léta francouzských válek (1797-1815). V té době se hřebčín s veškerým chovným materiálem několikrát stěhoval. Při posledním vystěhování trávil plných šest let v Pesce poblíž Mezöhegyeše v Maďarsku. Po návratu do Lipice bylo nutné veškerý chovný materiál kvalifikovat a koně neodpovídající plánu z chovu vyřadit (**Michal, 1930**).

Po roce 1770 byl na Lipici soustředěn převážně lehčí chovný materiál, který se dále přizpůsoboval pro potřebu španělské jízďárny ve Vídni. Žadáných vlastností mělo být docíleno příměsí arabské krve, která již dříve kolovala v lipickém chovu. V Kladrubech působili lipičtí hřebci a připouštěli kladrubské klisny, které se nehodily do rámce chovu kladrubských koní. Produkty byly používány jako tvrdí a figurantní kočároví koně (**Michal, 1930**).

Je třeba uvést, že se dělaly pokusy zlepšit slabší stránky lipicánů, zvláště jeho méně výrazný kohoutek, někdy měkký hřbet, strmou lopatku, a to křížením s několika anglickými plnokrevníky. Tyto pokusy se však vůbec nezdařily, potomstvo se nehodilo vůbec do lipického typu a kříženci tak byli karikaturou lipicána i koně kladrubského.

Souměrná a ušlechtilá postava lipicána, jeho vysoký a přitom prostorný chod, dříve velmi hledaný, živý temperament a přitom dobrý charakter, tvrdost, vytrvalost, snadná učenlivost a dále jeho příslovečná skromnost přispěly k tomu, že přebyteční lipičtí hřebci byli dodáváni jako zemští plemenici do jižních rakouských zemí, zejména do Kraňska, Istrie, Dalmácie, Bosny, Hercegoviny, Chorvatska a Slavonie. V Uhrách, tj. dnešním Maďarsku, bylo založeno stádo lipicánů v Mezöhegyeši a Fogaraši, později Bábolně a v rakouských státních hřebčínech v Radovci a dále Piberu (**Bílek, 1958**).

Po vypuknutí světové války roku 1914 byl radovecký chovný materiál přeložen do Piberu. Z vyklizené Lipice vylo evakuováno originální stádo matek do Laxemburgu nedaleko Vídně a 3 ročníky originálních hříbat byly poslány do Kladrub, kde zůstaly po celou válku i po válce do roku 1920.

Hřebčín Fogaraš byl po vypuknutí I. Světové války vyklizen a lipické stádo bylo přemístěno do Bábolny v Uhrách, kde zůstalo a dále se chovalo i po první světové válce.

Většinu originálního lipického stáda získala Itálie a osadila jí znovu dlouho evakuovanou Lipici na Krase. Menší část originálního stáda si ponechalo Rakousko k pěstění hřebců pro Španělskou jízďárnu (**Bílek, 1958**).

2.2 Exteriér lipicána

Podle **Michala, 1930** je to kůň elegantní, prostředně vysoký, 160 – 167 páskové míry, přitom poměrně dlouhý a vpředu i vzadu přiměřeně široký. Má ušlechtilou hlavu, mírně klabonosou, upomínající na španělské předky, u hřebců v profilu výraznější než u klisen.

Lipicán má velké, okrouhlé, jasné a moudré oko, uši krásně vykrojené a na hlavě nasazené, krk prostředně dlouhý, dosti silný a ušlechtilo vysoko nesený, zdobený hřívou složenou z jemných žíní. Zád' je dlouhá, mírně skloněná nebo rovná, ohon dlouhý a vysoko nasazený (**Bílek, 1958**).

Lipicán má výborná kopyta s pevnou rohovinou, vzadu často strmá, jeho krok i klus je vysoký, kadencovaný, ale přitom lehký a prostorný (**Bílek, 1958**).

Na exteriéru dnešního lipicána se účastnily po fylogenetické stránce dvě hlavní složky:

1. Krev s t a r o l i p i c á n s k á původu španělského a italského, přičemž je téměř jedno, zda li byli koně importováni ze Španělska, Itálie nebo odchováni v Kladrubech, Kopčanech nebo Dánsku.
2. Krev a r a b s k á z větší části originální, z menší části přejatá z odchovu jiných hřebců rakouských.

Na exteriéru lipicána jsou více či méně zřetelně patrné a podle toho, která z nich převládá, se projevuje buď typem starolipicánským nebo typem orientálním (**Bílek, 1958**).

Kladrubský kůň pochází ze stejných předků jako lipicán, ale je mohutnější tělesné stavby. Kohoutkovou výškou se pohybuje v rozmezí 175-180 cm, což je zhruba o 15–20 cm více než u koně lipického. Krk má silný, vysoko nasazený s mírně skloněnou zadí. V příloze č. 4, na prvním obrázku, je znázorněný rozdíl tělesné stavby mezi ušlechtilým teplokrevným koněm (Kladrubským koněm) a lipicánem.

Exteriér barokního typu lipicána se v mnoha znacích podobá kladrubskému koni, i když díky různým podmínkám odchovu a jiným směrem řízeného výběru zůstává stále lehčím a ušlechtilejším, než čistokrevný kladrubský kůň. Na pohled má lipicán barokního typu těžší, více klabonosou hlavu, v čele a žuchvách je užší, silnější krk, kohoutek méně výrazný, delší hřbet, zadí skloněnější a ocas níž nasazený. U lipicána s převahou arabské krve se hlava jeví kratší, rovnější, v žuchvách a čele širší, krk je kratší a rovnější, kohoutek výraznější, hřbet kratší s ocasem výše nasazeným (**Michal, 1930**). Na druhém obrázku v příloze máme porovnání mezi lipicánem barokního typu a lipicánem typu arabského.

2.2.1 Zbarvení

Hříbata lipicánů se rodí tmavá. V prvních týdnech života je můžeme vidět hnědá, tmavě hnědá nebo šedohnědá. Po třech až čtyřech měsících vypadává krycí srst, ta vytváří v mnoha případech šedé ostrovy pod měnicí se srstí. Nejprve okolo očí, později hlavě. Tmavá místa hříběcí srsti na světlém podkladu kůže dávají srsti často skvrnitý, nejednotný vzhled. S každou změnou jsou hříbata světlejší. Jako poslední se tmavá barva vytrácí na ocasu a hřívě. Teprve mezi čtvrtým a desátým rokem života, z pravidla v sedmém roce, je jedinec zcela bílý. Tmavá pigmentovaná kůže dává bílé srsti stříbrný nádech **(Nürnberg, 1993)**.

Ze starých plemenných knih, a také ze starých uchovaných obrazů v Lipici je patrné, že ve stádě lipicánů bývali koně nejrozličnějších barev, a to: bělouši, hnědáci, plaváci, červení bělouši, strakáci, tygři, izabely a vraníci. Intenzivnějším užitím arabských hřebců ve stádě však převládla a ustálila se barva bílá. Takovéto různobarevné stádo je vyobrazeno na reprodukci olejomalby J. G. Hamiltona (1672-1737) z roku 1797 (příloha č. 2), znázorňující Lipické stádo klisen.

Dosud se často u lipicánů vyskytují atavismy jako rybí oči, žabí a mléčné huby atd. **(Michal, 1930)**.

2.2.2 Využití

Lipicán má jako kočárový kůň i jako kůň jezdecký mnohé přednosti fyziologické a psychologické. Je temperamentu živého, ale charakteru mírného, je krotký až přítulný, přitom mimořádně učenlivý a ochotný k práci.

Lipicán vyspívá poměrně pozdě v 5 – 6 letech. Ve 4. roce bývali posíláni mladí hřebci „polledri“ z Lipice do Vídně na 3 – 4 roky k absolvování nejprve běžného výcviku jezdeckého koně, později tvrdého výcviku vysoké školy ve Španělské jízdárně. Lipicán je kůň dlouhověký, dá se dlouho upotřebit k plemenitbě i k práci **(Bílek, 1958)**.

2.3 Charakteristika jednotlivých klasických linií hřebců

V originálním stádě lipicánů se rozeznává šest krevních linií neboli rodů hřebců vypěstěných na Lipici a to linie: Maestoso, Favory, Conversano, Neapolitano, Pluto a Siglavy.

Každá z uvedených linií měla své charakteristické exteriérové vlastnosti, které však během doby ztratily vzájemným křížením jednotlivých linií mezi sebou. Exteriérově nejušlechtilejší jsou dnes linie Siglavy, Conversano a Neapolitano. Všechny se vyznačují vyšším, ale vydatným chodem, jediné linie Siglavy má chod delší, plošší (**Michal, 1930**).

PLUTO:

Kůň španělského původu Pluto dorazil do Lipice v roce 1772. Byl první z předků plemene lipicán. Narodil se v roce 1765 a byl vychován v dánském královském hřebčině Fredericksborgu.

Hrad Fredericksborg, kde byl Pluto vychován, byl vybudován dánským králem Christianem IV., synem Bedřicha II. a Žofie Meklenburské. Nachází se na sever od Kodaně na ostrově Sjaellund ve městě Hillerod. Hrad byl vybudován v letech 1600 až 1620 a sloužil jako letní sídlo dánské královské rodiny až do roku 1840, kdy vzniklo Dánské království.

Velkým bodem zvratu pro dánský lid bylo sesazení Christiana IV. z trůnu. Byl to právě on, kdo zakládal a opevňoval města a dovedl tuto zemi ke kráse, důležitosti a velikosti. Fredericksborg se mohl pyšnit krásným velkým parkem ve francouzském stylu se zcela rovnou cestou vedoucí přímo do stájí. Zde byli chováni velcí robustní koně určené především pro práci. Nejlepší z nich byli použiti do královských stájí. Právě zde se Pluto narodil a žil. Podle všeho se jednalo o syna královského hřebce Plutona. V květnu roku 1772 byl Pluto poslán s dalšími pěti klisnami z dánského chovu do Lipice, kde později vznikla první linie kmene Pluto.

Bohužel linie Pluto v Lipici vymřela v průběhu 2. poloviny 19. století. O znovu obnovení této linie se zasloužil Pluto Fantasca z linie Pluto, pocházející z nejznámějších barokních stájí hraběte Jankovice z Terezovce.

CONVERSANO:

První Conversano přišel do Lipice z Neapole v roce 1774. Narodil se roku 1767 a byl černé barvy.

Karolina Marie, královna neapolská, dcera císaře Františka I. a Marie Terezie a jako vládyčtivá žena nabyla rozhodujícího vlivu na běh politických záležitostí království Neapolského. V té době to byl hrabě Kaunic, který odstartoval chov lipických koní a byl tak úspěšný, že nakonec vlastnil jeden z nejlepších chovů v Neapolském království.

V roce 1774 byl nabídnut na královský dvůr velkolepý černý hřebec. Tento hřebec byl nazván Conversano a stal se plemeníkem v Lipice ve věku sedmi let. Jako černý hřebec byl v těch časech odlišný od barokní populace tehdejších koní

FAVORY:

Favory Senior přišel do Lipice až v roce 1783 ze Staroměstského národního rakouského chovu v Kladrubech v Čechách, které byly založeny v roce 1578, o dva roky dříve, než Lipica.

Kladrubský chov byl hlavní dvorní hřebčín habsburské dynastie. Během staletí zde bylo vyšlechtěno mnoho typů a plemen. Nejedná se jen o kočárové koně, ale i barokní jezdecké koně ve stejném typu jako lipicán. Favory Senior byl hřebec tohoto plemene.

Favory se narodil v roce 1779 a byl šedohnědé barvy, i když původní přímé Favory linie zemřel v Lipici v průběhu 2. poloviny 19. století. V roce 1893 byl importován Favory IX. z Maďarska do Lipice a jako plemenný hřebec obnovil Favory linii v císařském chovu. Ten byl později převezen z hřebčína v Kladrubech do Lipice.

MAESTOSO:

Maestoso Senior se narodil v roce 1773 v Kladrubech. Jeho otec měl být kladrubský hřebec španělského původu. Jeho matka byla španělská klisna. Bohužel linie vymřela v roce 1837 v Lipici Maestoso X, který se narodil v roce 1819. Tato linie byla převezena z Mezöhegyes v Maďarsku na Lipici a linie Maestoso mohla znovu pokračovat.

Každý živý Maestoso tak následuje tohoto hřebce z Maďarska.

NEAPOLITANO:

Na počátku 19. století Lipica obdržela hřebce v oblasti Neapole, Neapolitana. Byl to hnědák, narozený v roce 1790. Toto plemeno královského dvora v Neapoli bylo v té době slavné díky své tvrdosti, dlouhým tělesným proporcím a baroknímu typu.

Tato linie byla založena na starošpanělské krvi a dále chována v Itálii.

Ačkoli není mnoho podkladů o této linii, jeho potomci vynikají svým vystupováním.

SIGLAVY:

Když dovezl kníže Schwarzenberg tohoto arabského hřebce, měřil pouze 14,3 dlaně. Narodil se někde v poušti a do Lipice dorazil roku 1816. Jeho drobná stavba těla, elegantní vzhled budil veliký dojem mezi lidmi a jezdci, kteří dosud používali k práci mnohem větší čistokrevné chovy hřebců a klisen.

Siglavy ukázal své umění a stal se dalším hřebcem zakladatelem linie Siglavy. Tato linie také stále existuje u plemene Shagya arab.

K dokončení osmi uznávaných dynastií lipických hřebců, zbývají ještě další dvě linie. Tulipán a Incitato.

Jediný rozdíl mezi těmito dvěma a klasickými liniemi je, že nepocházejí z Národního hřebčína Lipice, ale vznikly jinde. Nicméně Tulipán a Incitato jsou zcela v rámci plemene lipicán.

TULIPAN:

Maďarská ušlechtilá rodina Jankovic používá k plemenu vlastní barokní koně, na základě španělské krve v Terezovci (Chorvatsko/Slovinsko, u Suhopolje) od konce 17. století. Od počátku 19. století rodina nedovážela své koně přímo ze Španělska, ale koupila lipicány z Národního hřebčína v Lipice. Od té doby původní španělská stáda Jankoviců byla smíchána s lipicány.

V té době byl tzv. "Jankovic-lipicán" velice populární. Také Lipica použila nákup koní v Terezovci.

Tulipán, černý barokní hřebec narozený v Terezovci, se narodil roku 1800. Předek tohoto koně byl Kedves, španělského původu. Matky byly klisny se španělským nebo lipickým původem.

V současnosti bychom linie Tulipán našli především v Maďarsku, Rumunské, Chorvatsku a Srbsku. Během druhé světové války byl i hřebec z linie Tulipán použit ve španělské jezdecké škole.

Tulipáni jsou podřadnějšího exteriéru, jsou hrubší, méně korektní, mají těžkou hlavu a stojí na vyšší noze (**Bílek, 1958**).

INCITATO:

Incitato linie pocházela z Transylvánie (Siebenburgen), v hornaté části Rumunska.

Zakladatelem této linie, Incitato, se narodil v soukromém chovu hraběte Bethlen v Transylvánii v roce 1802, ale byl prodán do velkého maďarského chovu Mezöhegyes, aby sloužil v jeho španělském stádu. Jeho otec byl původní španělské krve a jeho matka byla rovněž španělského původu. Španělské plemeno Mezöhegyes (odděleno od plemene lipicán, které jsou založeny na linii Maestoso) bylo zcela ovlivněno tímto Incitato. Kolem roku 1840 jedna Mezöhegyes Incitato byla použita ve španělské jezdecké škole ve Vídni. Pravděpodobně stejný hřebec byl použit jako plemenný hřebec v Lipici v letech 1847 a 1850.

Zřejmě kolem roku 1860 se španělská stáda a stáda lipicána Mezöhegyes sloučili a hřebci z Incitato linie byli od té doby používáni v maďarském plemeni lipicán.

Hřebec Pluto Fantasca, který dal vzniknout Pluto linii v Lipice na konci 19. století, vznikl z Incitato krve (prostřednictvím jeho babičky). Dnes lipicány hřebce z Incitato linie můžeme nalézt v Maďarsku a Rumunsku.

2.4 Charakteristika rodin

U lipicána není genetické pozadí známé pouze ze strany hřebců, ale i klisen. Rodiny klisen jsou důležité proto, že jejich genetický i sociální vliv je velice rozsáhlý. V rámci plemene lipicán existuje více jak šedesát těchto rodin, vysledovaných a však jen z 18 z nich se pracuje. Linie klisen, které pocházejí přímo z Národního hřebčína v Lipice, nazýváme „klasické“.

Dále se v různých zdrojích uvádí zhruba 40 neklasických rodin. Tyto rodiny vznikaly většinou v letech 1890 - 1945, pak došlo k uzavření plemenné knihy lipicánů.

Zakladatelky 18-ti klasických lipických rodin rozdělujeme dle místa narození na rodiny vzniklé:

NA LIPICI

- 1) Sardinia - r. 1770
- 2) Spadiglia - r. 1770
- 3) Argentina - r. 1750

V KLADRUBECH N. LABEM

- 4) Africa - r. 1740
- 5) Almerina - r. 1769
- 6) Presciana - r. 1782
- 7) Englanderia - r. 1773
- 8) Europa - r. 1774

V KOPČANECH

- 9) Stornella - r. 1784
- 10) Famosa - r. 1773

PŮVODU DÁNSKÉHO

- 11) Deflorata - r. 1767

V TEREZOVCÍ

- 12) Rosza - r. 1840

PŮVODU ARABSKÉHO

- 13) Khel il Massaid - r. 1841
- 14) Mersucha - r. 1849
- 15) Gidrana - r. 1841

V RADOVCÍ

- 16) Djebrin - r. 1814
- 17) Mercurio - r. 1826
- 18) Theodorosta - r. 186

2.5 Významné chovy lipických koní

Lipicán se chová ve více hřebčínech bývalé Jugoslávie, v Piberu (Rakousko), ve Fogaraš Sambata (Rumunsko), Szilvasvarad (Maďarsko), v Monterotondo (Itálie) a dále pak včetně nových vzniklých menších chovech v evropských západních zemích a ve velkých hřebčínech v Kanadě a USA. Za zmínku stojí také Bábolna (Maďarsko) a Kelebia (Srbsko), Djakovo (Rumunsko) (**Dušek, 1999**).

Hřebčín LIPICA

Tento historický klenot Slovinské republiky byl založen 19.5.1580. Již v roce 1581 bylo ve Španělsku zakoupeno 24 chovných klisen a 6 hřebců. Dokončení stavby se hřebčín dočkal roku 1585.

Plemeno lipicána bylo vyšlechtěno v dobách císařovny Marie Terezie. Dnešní potomci 22 hřebců z 18. Století patří pouze ke čtyřem chovným kmenům: Pluto, Conversano, Favory a Neapolitano. V období mezi léty 1797 a 1815 postihla hřebčín řada problémů a nešťastných událostí. Dne 22. 3. 1797 muselo stádo více než 300 koní poprvé prchat před napoleonskou armádou. Stádo se dostalo až k Székesfehérváru v Maďarsku a k návratu do Lipice došlo až po podepsání Kamboformijské dohody 17. 10. 1797. V roce 1802 zasáhlo ale hřebčín zemětřesení, při kterém zahynulo několik elitních hřebců, a některé budovy byly zničeny. V roce 1805 muselo být stádo z důvodu napoleonských válek přestěhováno do Djakova ve Slavonii, odkud bylo vráceno v roce 1807. V roce 1809, po uzavření mírové smlouvy v Schönbrunnu, se stádo muselo opět přesunout z Lipice do města Peczko blízko Mezöhegyesu v Maďarsku. Tam zůstali až do roku 1815, kdy Lipice ve Vídeňském kongresu opět spadala pod rakousko-uherskou monarchii. Původní plemenné knihy a veškerá dokumentace se za napoleonských válek ztratily.

Když v květnu 1915 vstoupila Itálie do války, jádro lipického stáda muselo být opět evakuováno. Hřebci a klisny byli přemístěni do Laxenburgu u Vídně a 137 hříbat skončilo v Kladrubech nad Labem. Nejvíce postihla Lipici druhá světová válka. Německá armáda přemístila všech 179 koní (6 hřebců, 54 klisen a 119 hříbat) do Houstouně v západních Čechách, kde již byli soustředěni koně i z dalších hřebčínů okupovaných zemí.

Do Lipice se vrátilo pouze 11 koní. V následujících letech došlo k obnově chovu a hřebčín se opět vrátil na úroveň co do kvality i počtu koní a začal se otvírat turistickému zájmu (Gregor, 2009).

Rakouský spolkový hřebčín PIBER

Rakouský spolkový hřebčín Piber se nachází 45 km západně od rakouského města Graz. První informace pocházejí už kolem roku 1100. Opati benediktinského kláštera sv. Lambrechta v Horním Štýrsku nechali postavit raně barokní zámek Piber s arkádovým nádvořím, připomínající italské Toskánsko.

V roce 1798 byl založen hřebčín, který složil jako „zásobárna“ mladých koní armádě, která jich ve válečných letech potřebovala velké množství. Hřebčín byl až do roku 1867 pod vojenskou správou. Od roku 1858 byl do programu hřebčína začleněn chov lipicánů. Jednalo se o lehké pracovní koně pro venkovský chov rakousko-uherské monarchie. V letech 1867 až 1890 převzalo správu hřebčína ministerstvo zemědělství, pod kterým chovné stádo muselo být přechodně uzavřeno. V roce 1920 byla do Piberu přemístěna cenná stáda lipicánů starého císařského hřebčína, která zůstala v Rakousku po první světové válce. Od roku 1952 se tak začala chovatelská práce nově organizovat a bylo tak možné obnovit ztracené rodiny klisen ze starého dvorního hřebčína a piberský lipicán získal zpět ušlechtilost a noblesu starých časů. Práce hřebčína se orientovala na chov elegantního přehlídkového koně barokního typu a dále pracovala na zlepšení jezdeckých vlastností, aby bylo možné nadále posílat hřebce do Španělské dvorní jezdecké školy.

Od 1. ledna 2001 začíná nová, perspektivní etapa vývoje. Spolkový hřebčín Piber a Španělská dvorní jezdecká škola vytvořily novou soukromoprávní společnost. Úkoly tohoto subjektu jsou stanoveny zákonem a garantují zachování lipicána jakožto klasického typu barokního koně (Gregor, 2009).

Národní hřebčín Topolčianky

V krásném údolí řeky Žitava, obklopené pohořím Tribeč a Inovec, leží trojtisícové městečko Topolčianky. Topolčianky se vyznačují bohatou minulostí, v historických pramenech se udává od roku 1293. Existují i důkazy, které dokumentují, jak se městečko

od roku 1561 rozvíjelo. Na severním konci Topolčianek se nachází rozsáhlý anglický park, do kterého je malebně zakomponovaná národní kulturní památka – monumentální klasický kostel „Lovecký zámek“, „Jízdárna“ a další.

Topolčianský kostel změnil více majitelů a prošel mnoha rekonstrukcemi. Roku 1890 patřil arcivévodovi Karlovi Ludovítu Habsburgovi, který ho i s majetkem daroval synovci Josefovi Augustu Hapsburgovi. Po první světové válce kostel připadl Československé republice. Kostel sloužil v letech 1923-1953 jako letní sídlo prezidenta ČSR.. Tehdy byl chov řízený v rámci Uherska, kde území Slovenska tvořilo pátou chovatelskou oblast. Šlechtění teplokrevných plemen koní a produkci hřebců pro potřeby zemského chovu zabezpečovali státní hřebčiny v Mezohögyesz /1784/, Bábolně /1790/, Radovci, Kiszberu /1853/ a Kopčanech /1765/. Na území Slovenska plemenitbu v chovu koní zabezpečovali hřebčince Bojná /1855/, přesunutý po vybudování do Nitry /1900/, Rimavská Sobota /1884/ a Prešov /1859/. Hřebčiny i hřebčince byli zařízeními vojenského charakteru a v roce 1900 působilo v hřebčinech 383 plemenných hřebců - 196 anglických polokrevníků, 56 noniů, 54 arabských, 46 lipických a 31 huculských a ostatních hřebců. Na území Slovenska, mimo větších soukromých hřebčinů, působil jen Dvorní hřebčín Kopčany, vychovávající kočárové koně pro vídeňský dvůr a šlechtu.

Topolčianské stádo lipicánů má přiměřeně 40 lipických kobyl, 3-4 kmenové hřebce a dorost kobytek a hřebečků. Chov lipického koně v Topolčiankách je organizovaný na výrobním objektu Hostie.

Velkou pohromou pro chov koní v Evropě byla první světová válka. Porážkou rakousko-uherské monarchie a jejím rozpadem vznikly nové následnické státy. Vznikla tak i Československá republika. Zrušením hřebčinců ještě před vytvořením ČSR byla převážná většina plemenných hřebců přesunutá do Maďarska a na Slovensku zůstali jen méně kvalitní hřebci. Z 486 hřebců, které působili na Slovensku, zůstalo jen 161. Přesun a nákup plemenných hřebců nebyl možný z politických důvodů. V roce 1922 v rámci hřebčinů Nitra a Prešov působilo už 331 plemenných hřebců. Byla vypracovaná nová koncepce, která se promítla do celého chovu koní. Jediný dvorní hřebčín na Slovensku byl zrušený ještě v roce 1826. Rozhodnutím polnohospodářského ministerstva ČSR byl založen 15. 10. 1921 Státní hřebčín Topolčianky.

V dosavadní historii hřebčína, od svého vzniku, v chovu lipicána působilo 60 lipických hřebců a 312 kobyl. Za toto období lipičtí hřebci připustili 2640 lipických kobyl, březích zůstalo 1884 kobyl a narodilo se 888 hřebečků a 865 klisen.

Istituto Sperimentale per la Zootechnia

Istituto Sperimentale per la Zootechnia se nachází přibližně 40 km od Říma v městečku Monterotondo. Zdejší hřebčín upřednostňuje chov koní ve volnosti a co v nejpřirozenějších podmínkách. V listopadu 1947 získala Itálie zpět 80 koní (5 hřebců, 42 klisen a 33 hříbat narozených v letech 1933 – 1946) včetně plemenných knih. Nejdříve byli koně ustájeni v Pinerolu u Piemontu a na počátku roku 1948 byli přemístěni do Montelibretti nedaleko Říma, na statek pro koně a muly určené pro armádu.

Dne 15. 2. 1954 byli koně přemístěni do Střediska pro výzkum zvířat, které vlastnilo rozsáhlé pastviny, stáje a budovy. Středisko v té době mělo 98 lipicánů včetně původních plemenných knih. V italském chovu je dnes zastoupeno 6 klasických kmenů lipicánů: Conversano, Neapolitano, Pluto, Favory, Maestoso a Siglavy. Kromě těchto klasických kmenů je v hřebčíně zastoupeno 11 rodin lipických klisen: Sardinia, Spadiglia, Argentina, Afraca, Almerina, Fistula, Ivanka, Deflorata, Djebrin, Europa a Theodorosta **(Gregor, 2009)**.

Allami Menesgazdasag Szilvasvarad

Původ maďarského chovu lipicánů začíná na počátku 19. Století, v době, kdy bylo stádo z Lipice nucené se přesunout před napoleonskými vojsky do Mezöhegyes, kde zůstalo do roku 1815 a pak se vrátilo zpět do Lipice, která už spadala pod rakousko-uherskou monarchii. Základ maďarského chovu lipicánů tak tvořili koně, kteří v Mezöhegyes zůstali.

Ukázalo se však, že v maďarské nížině se krasovým koním příliš nedaří a roku 1920 museli být koně přesunuti znova. Tentokrát do Bábolny. Ani zde ale klima a půdní podmínky lipicánům neprospívali.

Asi 25 km severně od slavného města Eger (Erlau) leží státní statek Szilvasvarad, kam se roku 1951 vrátilo stádo lipicánů. Hřebci našli ustájení ve starých zámeckých stájích. Pro klisny byly vybudovány stáje na protějším kopci. Odstavená hříbata a mladí koně žili na úpatí Csipkekut vysoko v horách.

Maďarský lipicáni jsou v porovnání se střeoevropským chovem mohutnější a těžší. Podle starého klasického šlechtění bylo chováno sedm kmenů hřebců: Conversano, Favory, Incitato, Maestoso, Neapolitano, Pluto a Siglavy (**Dossenbach, 1977**).

Španělská dvorní jezdecká škola ve Vídni

Tato škola je jedinou a zatím poslední institucí, kde se v nejčistší formě udržuje klasické jezdectví. Nachází se v centru Vídně a založená byla roku 1729. Jízdárna a budovy stájí jsou součástí Hofburgu. Za svůj název vděčí té skutečnosti, že jsou školeni pouze koně španělského původu – Lipicáni – a to pouze hřebci. Pojmem „Vysoká škola“ v klasickém slova smyslu, rozumíme skrze gymnastické vypracování celkového nasvalení těla koně a tím dosažení schopnosti provádět nejobtížnější prvky drezury a přirozené chody v dokonalé rovnováze (**Dossenbach, 1977**).

Mezi základní figury klasického jezdeckého umění patří: leváda, piaffa, pasada a kapriola. Jedná se o umělé chody, které vyžaduje člověk od koně za účelem zvýšení jeho obratnosti a ovladatelnosti ve snaze o zdokonalení jezdeckého umění (**Maršálek, 2008**).

Leváda (levade) – zvednutí koně předku tak, že je hřbet asi pod úhlem 25°, přední končetiny jsou přitaženy, zadní silně podloženy (kůň téměř sedí na hleznech)

Piaffa (piaffe) – klus na místě bez pohybu dopředu. Vyžaduje se hlavně prostupnost a uvolněnost ve spěnkách a pravidelnost a vyváženost pohybu.

Pasada (pasade) – zvednutí předku s úhlem hřbetu 45°.

Kapriola (kapriole) – nejtěžší skok z vysoké školy. Zpočátku skok jako při krupádě, avšak skok je vyšší a zadní nohy se vymrští dozadu.

2.6 Organizace chovu lipického koně

Chovatelé lipických koní jsou sdruženi ve Svazu chovatelů Lipického koně – SCHLK. Svaz spadá pod Asociaci svazů chovatelů koní České republiky. Tento svaz sdružuje 76 chovatelů s celkovým počtem 9 plemenných hřebců a 66 chovných klisen.

Zápisy klisen do plemenné knihy se řídí Řádem plemenné knihy Lipického koně i s následujícími úpravami zveřejněnými....

Do PK klisen mohou být zapsány pouze klisny, jejichž všichni předci do V. generace byli zapsáni do plemenných knih lipického koně. Klisny jsou do PK zapisovány po úspěšném absolvování výkonnostních zkoušek. Majitel klisny si určí typ výkonnostní zkoušky – pod sedlem – úloha C2, nebo v zápřahu – úloha C5a, C5b.

Pro zápis do HPK musí klisna absolvovat předepsané výkonnostní zkoušky. Hodnocení typu, exteriéru a mechaniky pohybu musí být nejméně 7 bodů. Hodnocení ostatních užitkových a výkonnostních znaků nesmí být nižší než 6,5 bodu.

Klisny musí splňovat stanovené parametry standardu pro KVH

Pro zápis do PK musí klisna absolvovat předepsané výkonnostní zkoušky. Hodnocení typu, exteriéru a mechaniky pohybu musí být nejméně 6 bodů. Hodnocení ostatních užitkových a výkonnostních znaků nesmí být nižší než 5,5 bodu. Klisny musí splňovat stanovené parametry standardu pro KVH

Pro zápis do PPK nemusí klisna absolvovat předepsané výkonnostní zkoušky. Hodnocení typu, exteriéru a mechaniky pohybu musí být nejméně 5 bodů. Eventuelní hodnocení ostatních užitkových a výkonnostních znaků je nižší než 6 bodů. Klisna nemusí splňovat stanovené parametry standardu pro KVH (SCHLK, 2008).

2.7 Chovný cíl SCHLK

Plemeno lipického koně vzniklé na podkladě starošpanělské a staroitalské krve chované více než 400 let. Chovným cílem je kůň středně mohutný, s ušlechtilými tělesnými proporcemi, obdélníkového rámce, hluboký a široký. Hlava je ušlechtilá někdy klabonosá, upomíná na španělské předky, proráží-li arabská krev, hlava je štíhlejší v nose mírně prohnutá obličejová část. Lipicán má velké výrazné živé oko. Přiměřeně dlouhý, mohutný, klenutý a vysoko nasazený krk, neznatelný kohoutek hluboký a široký hrudník s

přiměřeně dlouhou lopatkou, umožňující typickou pohybovou akci, oválné středotrupí s nepřiliš dlouhou slabinou, mohutnou, širokou, dlouhou zádí, s kostnatým suchým fundamentem, výraznými suchými klouby, kratší holení, s tvrdými kopyty. Chody elastické, kadencované a prostorné s typickou vysokou akcí hrudních končetin v klusu (předráží v horizontální poloze), kdy prostornost chodu v klusu není na úkor typické akce koní lipického plemene (**SCHLK, 2008**).

Standard plemene

Hřebci	Min.	x	Max.
Výška v kohoutku	152 cm	155 cm	159 cm
Obvod hrudníku	180 cm	185 cm	
Obvod holeně	20 cm	20,5 cm	
Klisny	Min.	x	Max.
Výška v kohoutku	151 cm	154 cm	156 cm
Obvod hrudníku	180 cm	190 cm	
Obvod holeně	19,5 cm	20 cm	

2.8 Šlechtitelský program SCHLK

Lipicán patří mezi nejstarší kulturní plemena koní v Evropě. Jeho původ se odvozuje od starošpanělských a staroitalských koní a byl vvslechtěn ve dvorním hřebčíně Lipica (Slovinsko), který byl založen Karlem Štýrským v roce 1580. K rozvoji chovu koní na bázi starošpanělské krve přispělo založení hřebčína Kladruby n. Labem v roce 1579, později pak hřebčína v Kopčanech r. 1765 a samozřejmě dvorní španělské jízárny ve Vídni v roce 1735.

Výborné morfologické, fyziologické a biologické vlastnosti lipicána byli důvodem, že se stal oblíbeným koněm šlechty, ale i drobných soukromých chovatelů. Lipicán byl ceněn chovateli hlavně pro svoji tvrdost, skromnost, živý temperament, dobrý charakter a učenlivost. Všechny tyto vlastnosti u plemene přetrvávají a je třeba je i nadále zachovat.

Při šlechtění plemene bylo použito více hřebců různého původu, avšak významných hřebců, zakladatelů klasických linií bylo pouze šest, později pak ještě dva. (**SCHLK, 2008**).

2.9 Přehled hřebců působících v rámci České republiky:

2791 Neapolitano IV CZ

Majitel:

Maršálková-Jechoux M., Komenského 539,
Buchlovice, 687 08

Rok narození: 1997

Míry: 155, 165, 184, 21.0

Zařazení do chovu: 2001

Body: 7.7

1027 Incitato I CZ

Majitel:

Kubat Theo, Hranice 29, Nové Hradky,
373 33

Rok narození: 2000

Míry: 157, 166, 191, 20.0

Zařazení do chovu: 2005

Body: 7.9

1278 Pluto III CZ

Majitel:

Komárek Milan, Lužec nad Cidlinou 113, 503
62

Rok narození: 1998

Míry: 155, 165, 188, 22.0

Zařazení do chovu: 2008

Body: 7.9

2757 Favory III CZ

Majitel:

Barbara Bachmann-Smrkovsky, Dražovice
35, Sušice, 342 01

Rok narození: 1995

Míry: 153, 166, 183, 20.0

Zařazení do chovu: 1999

Body: 7.4

1111 Maestoso I CZ

Majitel:

Berousek Ludvík-Zoopark, Bašť 222,
Libeznice, 250 65

Rok narození: 2001

Míry: 156, 166, 193, 21.8

Zařazení do chovu: 2006

Body: 8.0

Pluto II CZ

Majitel:

Hrouda Josef, Němčice 7, Kolín,
280 02

Rok narození: 1996

Míry: 164, 174, 195, 22.5

Zařazení do chovu: 2003

Body: 7.5

Favory II CZ (3390)

Majitel:

Ing.arch.Remo J., Soběšická 10, Brno,
614 00

Rok narození: 1985

Míry: 153, 164, 183, 20.0

Zařazení do chovu: 1995

Body: 8.5

Favory IV CZ

Majitel:

Idkowiak Edmund, Piaskowa 37, 65-050
Mosina

Rok narození: 2001

Míry: 156, 165, 183, 20.5

Zařazení do chovu: 2006

Body: 8.0

Neapolitano V CZ

Majitel:

Idkowiak Edmund, Piaskowa 37, 65-050
Mosina

Rok narození: 2003

Míry: 156, 166, 186, 21

Zařazení do chovu: 2007

Body: 7.1

3. CÍL PRÁCE

S rozvojem chovu barokních koní v České republice dochází současně i ke zvyšování stavu lipických koní chovaných jednotlivými soukromými majiteli.

V posledním době se toto plemeno zúčastňuje předních evropských výstav, přehlídek a vrcholných sportovních akcí, až na úrovni Mistrovství světa spřežení.

Cílem práce bylo zmapovat rozsah chovu lipického koně v České republice v současné době.

Analýza dat byla zaměřena na :

- Posouzení původu koní, rozdíly v základních tělesných mírách mezi plemennými hřebci a klisnami v HPK a PK.
- Zpracování přehledu o plemenných hřebcích a klisnách zapsaných do plemenné knihy.
- Porovnání základních tělesných rozměrů mezi hřebci a klisnami lipického koně.
- Zhodnocení počtu lipických koní v jednotlivých regionech i v zahraničním chovu s cílem sladit početní stavy a evidenci.
- Zhodnocení počtu hříbat narozených v jednotlivých letech a po jednotlivých hřebcích působících v rámci České republiky.

4. MATERIÁL A METODIKA

Podkladové materiály pro zpracování bakalářské práce byly poskytnuty Asociací svazu chovatelů koní (ASCHK). Tvořily je záznamy současných stavů Lipických koní, tj. k 1. 1. 2009, základních tělesných rozměrů, hodnocení zevnějšku, jejich původu a údaje o tom v jakých krajích jsou lipicáni ustájeni.

Byly zpracovány a vyhodnoceny výsledky 9 hřebců a 67 klisen, kteří v letech 1995 – 2008 absolvovali zkoušku výkonnosti a byli zapsáni do Plemenné knihy lipického koně.

Sledované ukazatele

Při shromažďování podkladových dat byly sledovány tyto ukazatele:

1. Původ hřebce, klisny
2. Základní tělesné rozměry: KVH, KVP, OH, Ohol
3. Počty koní v jednotlivých krajích a zahraničním chovu
4. Počty narozených hříbat v jednotlivých letech
5. Počty narozených hříbat po jednotlivých hřebcích

Metody zpracování

Základní matematicko-statistické ukazatele

Data byla zpracována statistickou metodou v programu Microsoft Excel a byly vypočteny následující ukazatele:

- n četnost souboru
 - $\bar{x}$ průměr
 - s_x směrodatná odchylka
 - $V \%$ variační koeficient
 - $\min$ minimum
 - $\max$ maximum
-
- Kohoutková výška hůlková (KVH): měří se hůlkovou mírou v nejvyšším místě kohoutku, při měření je nutné stále kontrolovat postavení měrné hole, která musí stát kolmo.
 - Kohoutková výška pásková (KVP): měří se páskovou mírou také v nejvyšším místě kohoutku.
 - Obvod hrudi (OH): měří se páskovou mírou za kohoutkem, je nutné dodržovat stejný způsob přilnutí a stejné utažení u všech měřených koní.
 - Obvod holeně (Ohol): měří se páskovou mírou v horní třetině její délky, u hříbat v její polovině.

5. VÝSLEDKY A DISKUZE

Současný stav lipického koně v České republice

V současné době máme v České republice celkem evidováno 214 lipických koní, z toho 9 hřebců a 67 chovných klisen. Ostatní lipicáni, kterých je 139, jsou hříbata a mladí koně před zápisem do hlavní plemenné knihy, valaši, klisny a hřebci nevyužívaní v chovu.

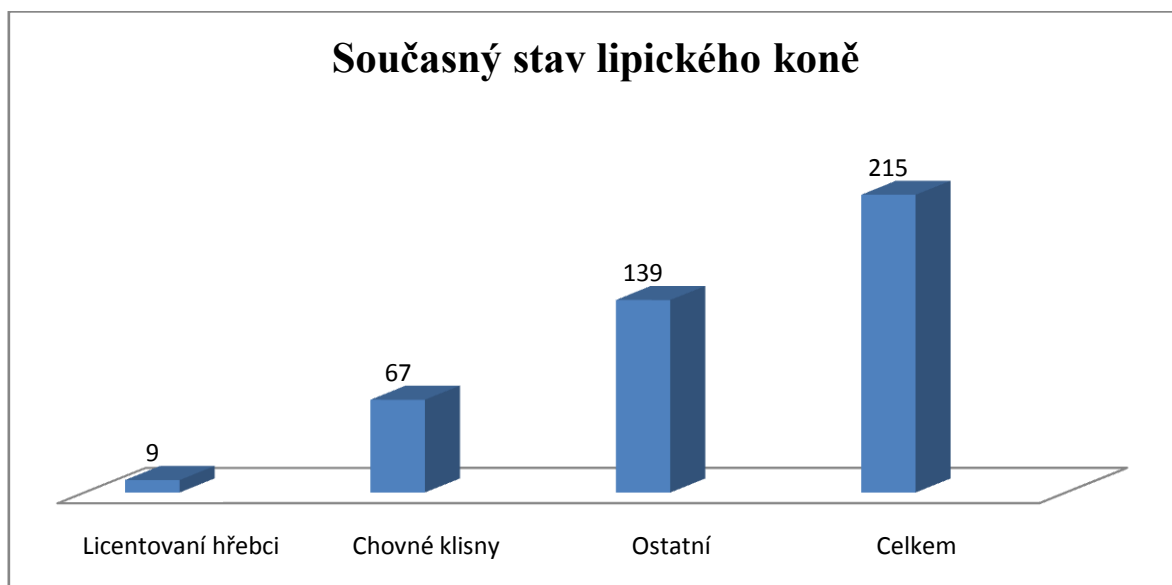
Dva plemenní hřebci a šest klisen z hlavní plemenné knihy působí v polském chovu Edmunda Idkowiaka, kam byli odprodáni a jsou stále vedeni pod Svazem chovatelů lipického koně v České republice. V tabulce č. 2 a grafech s č. 3 a 4 je celý polský chov uveden pod názvem „zahraničí“.

Současný stav lipického koně podle evidence koní.

Tabulka č. 1

k 1. 1.2009	Licentování hřebci	Plemenné klisny v HPK a PK	Ostatní	Celkem
Počet	9	67	139	215

Graf č. 1

Rozmístění lipických koní v rámci České republiky

V tabulce jsou lipičtí koně rozděleni do krajů podle okresních měst, ve kterých jsou evidováni. Kolonka plemenní hřebci obsahuje jména hřebců působících v daném kraji.

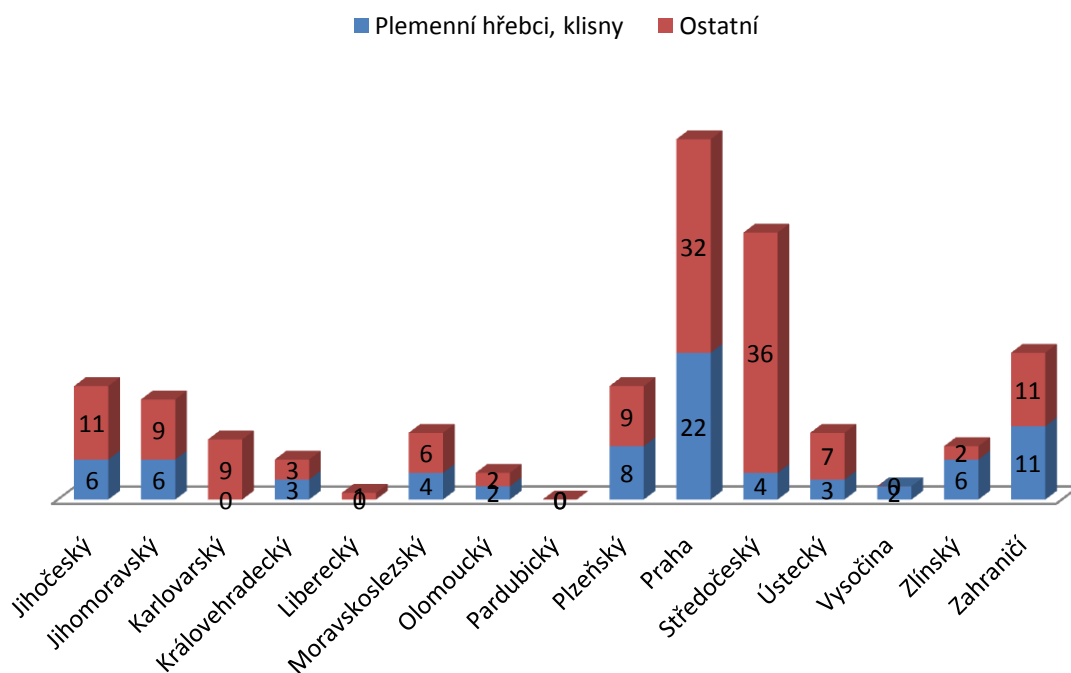
Nejvíce lipických koní je v Praze, Středočeském kraji, zahraničí, Jihočeském a Plzeňském kraji. Až na Pardubický kraj, kde zatím není ustájen žádný lipický kůň.

Početní stavy lipických koní v jednotlivých krajích podle evidence koní.

Tabulka č. 2

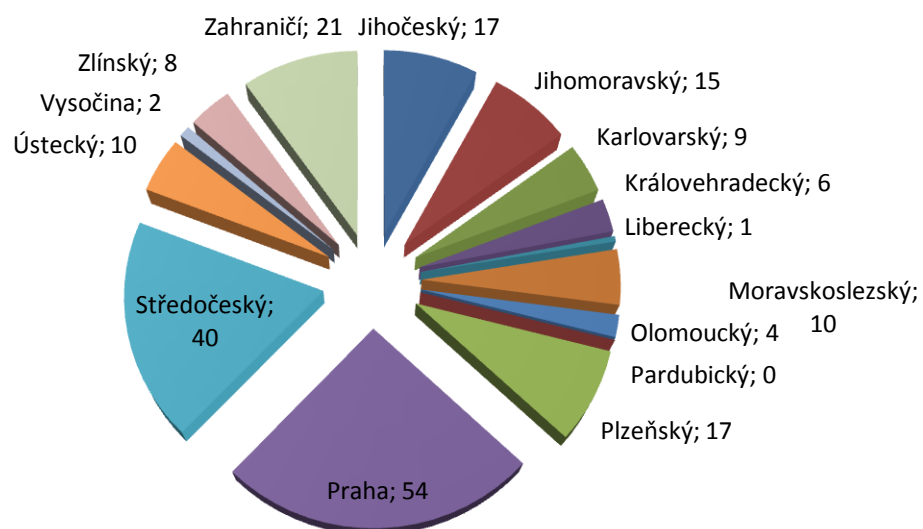
Kraj	Celkem	LK - hřebci, klisny	LK - ostatní	Plemenní hřebci
Jihočeský	17	6	11	Incitato I CZ
Jihomoravský	15	6	9	Favory II CZ (3390)
Karlovarský	9	0	9	
Královehradecký	6	3	3	Pluto III CZ
Liberecký	1	0	1	
Moravskoslezský	10	4	6	
Olomoucký	4	2	2	
Pardubický	0	0	0	
Plzeňský	17	8	9	Favory III CZ
Praha	54	22	32	Maestoso I CZ
Středočeský	40	4	36	Pluto II CZ
Ústecký	10	3	7	
Vysočina	2	2	0	
Zlínský	8	6	2	Neapolitano IV CZ
zahraničí	22	11	11	Favory IV CZ Neapolitano V CZ
Celkem	215	76	139	9

Početní stavy lipických koní v krajích

Lipických koní celkem v jednotlivých krajích

Graf č. 3

Porovnání základních tělesných rozměrů

Při zápisu hřebců a klisen do plemenných knih, byly zjišťovány tyto míry: kohoutková výška hůlková (KVH), kohoutková výška pásková (KVP), obvod hrudi (OH) a obvod holeně (Ohol). Základní statistické charakteristiky udávají tabulky s č. 3, 4, 5 a 6.

Jednotlivá data byly získány nejen pomocí ASCHK, ale také vlastním měřením u jednotlivých chovatelů.

Kohoutková výška hůlková (KVH)

Kohoutková výška je limitujícím faktorem k zařazení lipického koně do plemenné knihy. U hřebců by neměla přesáhnout hodnotu 159 cm. Minimální výška je 152 cm. Za optimální výšku je považováno 155 cm. Klisny jsou limitovány výškou 156 cm, neměly by být menší než 151 cm. Optimální výška u klisen je daná 154 cm.

V tabulce č. 3 vyplývá, že rozdíl mezi maximální a minimální výškou jak u hřebců, tak klisen je velice variabilní. V tabulce vidíme, že v HPK knize je zapsána i klisna Madeira s minimální výškou 148 cm, narozená roku 1994 v chovu Ludvíka Berouska. Tím by neměla splňovat podmínky pro zapsání do HPK. Vzhledem k hodnocení jejího exteriéru se 7,4 body a malou populací těchto koní u nás, byla zřejmě udělena výjimka.

V porovnání s výsledky Dr. Michala, který měřil KVH v roce 1927 u topolčanských hřebců i klisen vyšlo najevo, že průměrná výška je u hřebců o 6,3 cm a klisen o 7,7 cm vyšší než při měření před 84 roky.

KVH:

Tabulka č. 3

Kategorie	Rozsah souboru	Průměr	Směrodatná odchylka	Rozptyl	Maximum	Minimum
LK hřebci	9	156,00	3,07	9,43	164	153
LK klisny v HPK	55	154,36	3,45	11,94	168	148
LK klisny v PK	12	154,67	4,34	18,88	161	147

Kohoutková výška pásková (KVP):

Protože nám KVP neudává pravou výšku koně a je podmíněna více faktory jako šířka předku, svalnatost plece a především výživný stav, nepřikládáme jí takový význam. U lipických koní je rozhodující především KVH.

V porovnání s výsledky měření Dr. Michala je největší rozdíl v KVP mezi klisnami a to o celých 8,42 cm, kdy u topolčianských klisen roku 1925 byla naměřena průměrná hodnota 155,65 cm. U hřebců se výsledky od sebe téměř neliší.

KVP:

Tabulka č. 4

Kategorie	Rozsah souboru	Průměr	Směrodatná odchylka	Rozptyl	Maximum	Minimum
LK hřebci	9	166,33	2,78	7,77	174	164
LK klisny v HPK	55	164,07	3,57	12,79	177	154
LK klisny v PK	12	164,58	3,98	15,90	171	157

Obvod hrudi (OH):

Lipicán je kůň poměrně široký a hluboký. Obvod hrudi je závislý především na hloubce a vyklenutí hrudníku a výživném stavu koně. Hloubkou a šířkou nejvíce vynikají koně z linie Pluto. Plemenný standard lipického koně nám udává rozmezí 180 – 185 cm u hřebců a 180 – 190 cm u klisen.

Při sledování obvodu hrudi můžeme sledovat největší nevyrovnanost u klisen v HPK a PK v rozmezí minimálních a maximálních hodnot a to v průměru o celých 34,4 cm. Minimální hodnoty naznačují, že v některých případech jsou do HPK zapisovány i klisny velmi malého obvodu hrudi.

OH:

Tabulka č. 5

Kategorie	Rozsah souboru	Průměr	Směrodatná odchylka	Rozptyl	Maximum	Minimum
LK hřebci	9	187,33	4,39	19,33	195	183
LK klisny v HPK	55	189,52	7,47	55,92	206	172
LK klisny v PK	12	190,67	8,12	66,05	214	179

Obvod holeně (Ohol):

Obvod a síla holeně se považují za měřítko síly celé tělesné stavby koně. Tato míra má důležitý význam k posouzení, do jaké míry se v průběhu přibližně 84 let změnila mohutnost kostry.

Standard nám udává rozmezí 20 až 20,5 cm pro hřebce a hodnotu 19,5 až 20 cm pro klisny.

Tabulka nám ukazuje, že rozdíl průměrných hodnot Ohol mezi hřebci a klisnami není téměř vůbec patrný. Maximální hodnoty mohou být dané špatným měřením, kdy se u neklidných koní zvedá druhá přední končetina, ta vyvolá napnutí šlach a může nám zkreslit výsledky měření.

V porovnání s topolčianským chovným materiálem z roku 1925 vycházíme z průměrného obvodu holeně 17,95 cm u klisen a 19,65 cm u hřebců. U hřebců je holeň relativně silnější, u klisen už rozdíl činí celých 2,14 cm

Ohol:

Tabulka č. 6

Kategorie	Rozsah souboru	Průměr	Směrodatná odchylka	Rozptyl	Maximum	Minimum
LK hřebci	9	20,97	0,89	0,79	22,5	20
LK klisny v HPK	55	20,09	0,79	0,62	22	18,8
LK klisny v PK	12	20,03	0,72	0,52	22	19

Základní průměrné rozměry klisen dle linií

Klisny byly roztríděny dle klasických linií podle otců do 8 skupin. Z tabulky č. 6 je patrné, že v KVH, OH i Ohol se výrazně nejvíce vymykají standardu klisny z linie Tulipan. Je to dáno malým počtem klisen této linie u nás v ČR. Obě klisny jsou po Tulipan VI, hřebci maďarského chovu. Je známo, že lipicáni maďarských chovů jsou celkově větší a rozměrově tak nevyhovují standardu lipického koně v České republice.

Optimální KVH je ve standardu uvedena 154 cm. Tuto hodnotu splňují klisny z linie Favory a Maestoso.

Základní průměrné rozměry klisen dle linií

Tabulka č. 7

Linie	KVH	KVP	OH	Ohol	Počet klisen
Conversano	152,50	162,62	189,00	19,66	8
Favory	154,39	163,78	187,30	19,97	23
Incitato	0	0	0	0	0
Maestoso	153,90	164,27	189,90	20,17	11
Nepolitano	155,47	164,82	191,00	20,22	17
Pluto	153,25	164,00	192,00	20,17	5
Siglavy	151,00	161,00	190,00	19,00	1
Tulipan	162,00	171,50	204,50	21,75	2

Základní průměrné rozměry klisen dle věkových kategorií

Z průměrných hodnot je patrné, že nejvyšší hodnoty KVH i Ohol byly zjištěny u nejmladších klisen, tj. ročníků 2006 až 2001. Nejvyšší OH je nejen u nejmladších klisen, ale i u ročníků 1985 – 1990.

Vzhledem k tomu, že lze předpokládat, že většina klisen byla zapisována do PK ve věku 4 až 5 let, lze konstatovat, že se jedná o mohutnějšího koně, než je standard lipického koně.

Na těchto výsledcích se projevuje vliv maďarské krve, kdy klisny dosahují celkově většího rámce a jsou kostnatější.

Základní průměrné rozměry klisen dle věkových kategorií

Tabulka č. 8

	Celkem	1 – 4	5 - 9	10 - 14	15 - 20
KVH	154,83	157,33	154,22	154,19	153,13
KVP	164,70	166,84	163,40	163,98	164,38
OH	191,54	197,57	187,69	185,26	195,13
Ohol	20,22	21,08	19,85	19,99	19,85

Počet narozených hříbat během uplynulých pěti let

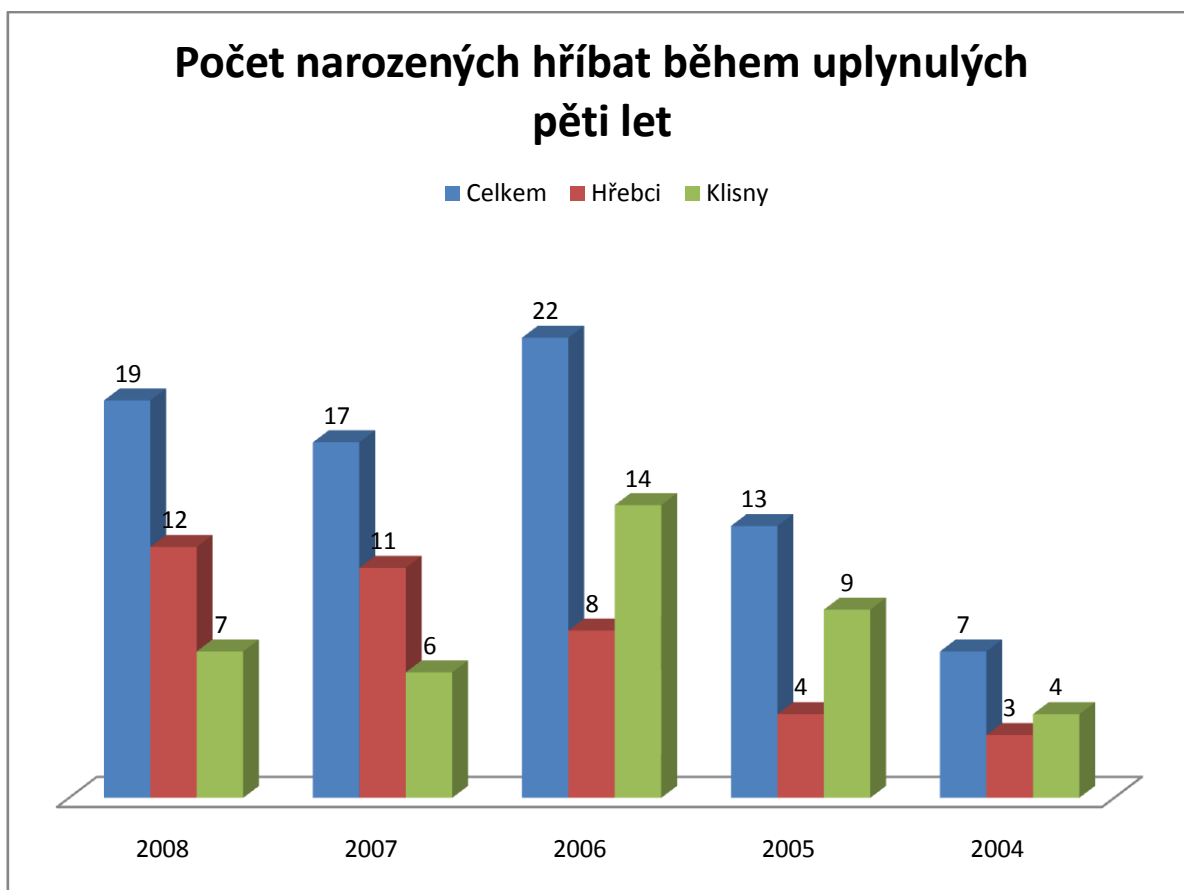
Z tabulky č. 9 se patrné, kolik potomků se v České republice během uplynulých pěti let narodilo. V roce 2006 se narodilo celkem 22 hříbat s převládajícím počtem klisen. Naopak v roce 2004 bylo evidováno pouze 7 potomků. V té době v České republice působili čtyři plemenní hřebci.

Výsledky jsou pro přehlednost znázorněny v grafu č. 4.

Počet narozených hříbat během uplynulých pěti let

Tabulka č. 9

Hříbata:	Celkem	Hřebci	Klisy
2008	19	12	7
2007	17	11	6
2006	22	8	14
2005	13	4	9
2004	7	3	4

Počet potomků připadajících na hřebce působícího v ČR

Z tabulky č. 10 můžeme určit, který z hřebců za dobu své působnosti má nejvíce evidovaných potomků.

Nejvíce žádaným hřebcem je Favory III CZ, který 9 let působení v chovu, s celkovým počtem 18 hříbat. Favory II CZ je jeden z prvních evidovaných plemenných hřebců v České republice. V evidenci je již 16 jeho potomků. Neapolitano IV CZ je v chovu zajímavý pro své černé zbarvení, které předává i na některé své potomky (viz. příloha č. 8).

Pluto III CZ. Tento desetiletý hřebec byl v roce 2008 zakoupen chovatelem Milanem Komárkem v srbské Kelebii, kde řadu let působil pod jménem Pluto Toplica XVII-6.

Pro lepší přehlednost jsou výsledky znázorněny v grafu č. 5.

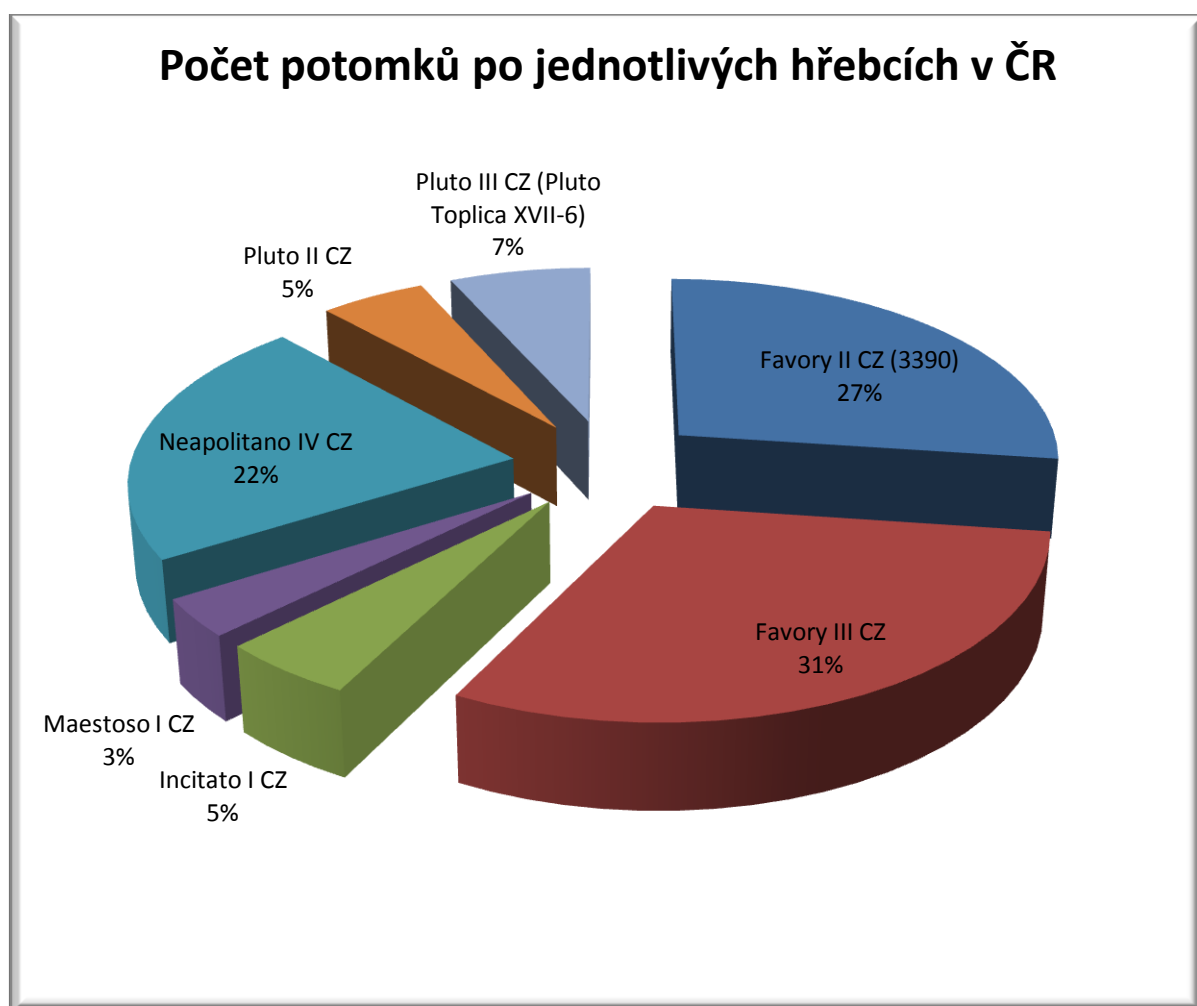
Počet potomků připadajících na hřebce působícího v ČR

Tabulka č. 10

Hřebci působící v ČR	Počet potomků evidovaných v ČR	Počet let působících v chovu
Favory II CZ (3390)	16	13
Favory III CZ	18	9
Incitato I CZ	3	3
Maestoso I CZ	2	2
Neapolitano IV CZ	13	7
Pluto II CZ	3	5
Pluto III CZ (Pluto Toplica XVII-6)	4	1

Počet potomků po jednotlivých hřebcích v ČR

Graf č. 5

6. SOUHRN A ZÁVĚR

V předložené práci jsme se zaměřili na vyhodnocení evidence lipických koní v rámci České republiky k datu 1. 1. 2009. Tato studie by měla přispět k získání objektivního přehledu o současném stavu chovu těchto koní. Součástí práce je vyhodnocení základních tělesných rozměrů, rozsahu chovu koní v jednotlivých krajích, počtu hříbat narozených v jednotlivých letech a vyhodnocení počtu potomků po jednotlivých hřebcích.

Ze zpracovaných údajů lze vyvodit tyto závěry:

1. V současné době je České republice evidováno celkem 215 lipických koní. Z toho 9 plemenných hřebců a 67 chovných klisen. Dva plemenní hřebci a 6 klisen působí v polském chovu Edmunda Idkowiaka. Zbýlých 139 koní, jsou buď koně mladí, nebo koně nevyužívaní v chovu.
2. V rámci jednotlivých krajů jsme zjistili, že nejvíce lipických koní je evidováno v rámci Středočeského kraje, a to v Praze s počtem 54 koní. V těsném závěsu se nachází Středočeský kraj, mimo Prahy, se 40 koňmi. V Jihočeském kraji je z celkového počtu 17 koní, tím zaujímá v pořadí čtvrté místo. V sedmi krajích ze 14 pozorovaných včetně Prahy, působí alespoň jeden plemenný hřebec.
3. Kohoutková výška má vliv na celkovou stavbu a exteriér lipických koní. Současná průměrná kohoutková výška hůlková přesahuje u hřebců 156 cm a u klisen 154 cm. Vzhledem k rostoucímu trendu dovozu koní z Maďarska, se zvyšují i rozměry KVH, KVP a OH. Takovým příkladem jsou popř. klisny z linie Tulipan, nebo některé klisny ve stáří 1 – 4 roku. V porovnání se studií, chovu topolčanských koní a koní chovaných na Lipici, Dr. Michala z roku 1925 je kohoutková výška u hřebců v průměru větší o 6,3 cm a u chovných klisen a o celých 7,7 cm.

4. Porovnání základních tělesných rozměrů hřebců a klisen ukázalo, že hřebci jsou v průměru o 2 cm vyšší než klisny. U některých koní je však rámeček výrazně větší. Příkladem může být klisna Malvina po otci Favory X Theodorosta, jejíž kohoutková výška hůlková je 168 cm. Tím přesahuje standard plemene o celých 12 cm. U obvodu holeně odpovídají všechny měřené skupiny standardu lipického koně.
5. Během sledovaného období se každým rokem zvyšují počty narozených hříbat. Nejvíce se jich narodilo v roce 2006 a to v počtu 22 hříbat. Loňský rok se narodilo 19 hříbat, z toho 4 hřibata po hřebci Neapolitano IV CZ, 2 potomci po Pluto III CZ a po dvou hřibatech od každého z hřebců působících v polském Krajowu. Za 9 let svého působení má nejvíce evidovaných potomků hřibec Favory III CZ z chovu Barbary Smrkovské s 18 potomky. Favory II CZ působí v chovu již 13 let a je po něm evidováno celkem 16 potomků. Jako třetí, v pořadí s 13 potomky a 7 roky působení, je plemenný hřibec černé barvy Neapolitano IV CZ.

Z analýzy vyplývá, že chov lipického koně se v České republice rozšiřuje a jedná se o plemeno, které získává díky svým charakterovým a pohybovým vlastnostem, věhlasu a eleganci, značnou oblibu u řady chovatelů. Rozvoj chovu tohoto plemene v České republice je jistě možné považovat i za přínos k celosvětovému zvyšování stavů tohoto slavného a vzácného plemene koní.

6. Seznam použité literatury

1. Bílek, F.: Speciální zootechnika Chov koní. Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1958, 1031 s.
2. Březinová, L., Petřík, F.: Chov koní. Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1987, 232 s.
3. Dušek, J. a kolektiv: Chov koní. Nakladatelství Brázda, s.r.o., Praha, 1999, 352 s. ISBN: 80-209-0282-1.
4. Edwards, E., H.: Velká kniha o koních. Nakladatelství Gemini, spol. s.r.o., Bratislava, 1993, 240 s. ISBN: 80-7161-017-08
5. Köhler, H., J., Dossenbach, M., Dossenbach, H.: Die grossen Gestüte der Welt. Hallwag AG, Bern, 1977, 282 s. ISBN: 3.444.10176.7.
6. Maršálek, M.: Chov koní Popis, posuzování, šlechtění. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2008, 109 s. ISBN: 978-80-7394-101-7
7. Michal, V.: Lipicánský kůň. Nakladatelství ministerstva zemědělství republiky Československé, Praha, 1930, 137 s.
8. Nürnberg, H.: Der Lipizzaner. Die Neue Brehm-Bücherei, Magdeburg, Essen, 1993, 250 s.
9. Pellarová, A., Neumann, P., Trojan, K.: Koně – historie a současnost. Pressfoto, vydavatelství ČTK, Praha, ISO 1773 789-1818
10. Přikrylová, J., Husáková, T.: Velká kniha o chovu a výcviku koní. Agentura CESTY, Praha, 1995, 207 s.
11. SCHLK: Řád plemenné knihy lipický kůň. 2008, 24 s.

12. Anonym 1: Svaz chovatelů lipického koně (online). 2007, (2009-2-17), Dostupné na internetu: <http://www.lipican.xf.cz/index.php?l=hrebci>
13. Anonym 2: The Lipizzan International Federation (online), 2009, (2009-3-25), Dostupné na internetu: <http://www.lipizzaninternationalfederation.eu.com/>
14. Anonym 3: Lipizzanernetz (online), 2004, (2009-12-4), Dostupné na internetu: http://www.lipizzanernetz.de/lipizzaner/hengste/bilder/kopf_kl_siglavy.jpg
15. Anonym 4: Národný žrebčín Topoľčianky (online), 2009, (2009-4-11), Dostupné na internetu: <http://www.nztopolcianky.sk/>
16. Vysoká škola španělská (online), 2009, (2009-1-13), Dostupné na internetu: <http://jaco.blog.cz/0708/vysoka-skola>
17. Gregor, D.: Za lipicány po Evropě. Hřebčín Lipica, Svět koní, 26. 2. 2009, 3/2009, s. 34 – 35.
18. Gregor, D.: Za lipicány po Evropě. Rakouský spolkový hřebčín Piber, Svět koní, 29. 1. 2009, 2/2009, s. 34 – 37.
19. Gregor, D.: Za lipicány po Evropě. Instituto Sperimentale per la Zootechnia, Svět koní, 26. 3. 2009, 4/2009, s. 34 – 35.

7. PŘÍLOHY

8.1 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1		Řád plemenné knihy lipického koně
Příloha č. 2		Lippiza 1727. Reprodukce olejomalby J. G. Hamiltona v Belvederu ve Vídni
Příloha č. 3		Atavismy ve zbarvení u lipicánů
Příloha č. 4		Porovnání nákresů typu stavby lipicána
Příloha č. 5		Typické utváření hlavy šesti klasických linií hřebců v roce 1900
Příloha č. 6		Značení koní
Příloha č. 7		Fotogalerie

ŘÁD PLEMENNÉ KNIHY LIPICKÉHO KONĚ

ZÁKLADNÍ ASPEKTY ŘÁDU PK

- 1. Právním základem řádu plemenné knihy** (dále jen PK) je zákon č. 154/2000 Sb. o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat ve znění pozdějších předpisů, vyhláška MZe ČR č. 448/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vyhláška MZe ČR č. 136/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, veterinární zákon č. 166/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů, zákon na ochranu zvířat proti týrání č. 246/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Dále jsou závazné následující předpisy: Chovný cíl, Šlechtitelský program, Řád plemenné knihy a Zkušební řád populace plemene lipických koní a dále Finanční řád chovatelů a majitelů lipických koní.

2. Účel plemenné knihy a jeho naplňování

- a) Účelem PK je zabezpečovat cílevědomé a soustavné zdokonalování genetické úrovně chované populace plemene lipických koní.
- b) Pro naplnění tohoto úkolu organizace, která je nositelem PK, sama anebo v součinnosti s jinými organizacemi:
- stanoví chovný cíl, standard plemene a zpracuje šlechtitelský program . usměrňuje a hodnotí vývoj šlechtění plemene
 - registruje chovy, plemenná zvířata a jejich potomstvo v PK
 - registruje a potvrzuje původ a plemennou hodnotu zvířat
 - stanoví parametry pro výběr plemenných zvířat vybraných k reprodukci populace a podílí se na jejich výběru
 - zveřejňuje informace o stavu PK a výsledcích kontroly užitkovosti a výkonnosti
 - navazuje a udržuje kontakty s tuzemskými a zahraničními organizacemi obdobného poslání a s U střední evidencí.
 - propaguje přiměřenou formou a prostředky lipického koně v národním a mezinárodním kontextu

3. Pro plemeno lipických koní je zřízena PK, jejímž nositelem je podle zákona č. 154/2000 Sb. Svaz chovatelů lipického koně ČR. Plemenná kniha lipických koní je vedena formou počítačové databáze a je průběžně aktualizována. Plemenná kniha lipických koní je jednotná a otevřená pro další příchozí chovatele lipických koní. Jednotná PK vyjadřuje skutečnost, že v rámci plemene se zřizuje jedna PK. Otevřená PK znamená, že je přístupná pro další příchozí koně chovatelů a že do ní mohou být zapsáni za stanovených podmínek hřebci a klisny lipického koně, kteří nepochází z rodičů zapsaných do české PK, ale pochází z plemenné knihy jiné země, mají známý původ a vykazují typické znaky plemene (imigrace genů).

ZPŮSOB ČLENĚNÍ PLEMENNÉ KNIHY A REGISTRŮ

Plemenná kniha je členěna do těchto oddílů:

- A) plemenná kniha hřebců
- B) plemenná kniha klisen
 - HPK - hlavní plemenná kniha
 - PK - plemenná kniha
 - PPK - pomocná plemenná kniha
- C) registr chovatelů
- D) plemenný registr
- E) připouštěcí registr

Vedle plemenné knihy je dále veden

a) **Registr chovatelů (RCH)**, v něm jsou vedeni všichni chovatelé a majitelé kteří vlastní lipické koně. Je pro ně závazné dodržování Řádu PK bez ohledu na členství ve SCHLK.

b) **Plemenný registr (PR)**, v němž je evidováno veškeré potomstvo hřebců a klisen zapsaných v PK až do doby vlastního zápisu do plemenné knihy. V případech, že samčí nebo samičí potomstvo není zapsáno do plemenné knihy, je nadále vedeno v PR.

- c) **Připouštěcí registr (PŘR)** eviduje veškeré připouštění klisen a zapuštění hřebců, včetně provedených inseminací, případně provedených embryo transferů

4. Požadavky na zápis a způsob zápisu do PK

1. Plemenní hřebci

Do PK hřebců mohou být zapsáni pouze jedinci jejichž všichni předci do V. generace byli zapsáni do plemenných knih lipického koně. Podmínkou zápisu hřebce do PK je úspěšné absolvování zkoušek výkonnosti a to drezurní úlohy pod sedlem - C2, drezurní úlohy C5 a pro spřežení a parkur spřežení C5b. Ve spřežení může absolvovat zkoušku v jednospreží event. v dvojspreží. Další podmínkou je dovršení 4 let věku v době konání výkonnostních zkoušek a splňování všech požadavků na standard plemene.

Po odsouhlasení Radou PK může být do PK zapsán výjimečně i hřebec s menší nebo větší KVH, pokud splňuje ostatní limitující podmínky zápisu a jeho zařazení je řádně zdůvodněno. Výkonnostní zkoušky nejsou požadovány u hřebce zahraničního chovu, který již dosáhl výkonnosti srovnatelné s výkonnostními zkouškami v ČR. Toto však musí být doloženo písemným potvrzením ze země původu. Znamky za typ, exteriér, výkonnost a mechaniku pohybu musí být minimálně 7 bodů.

Hřebci splňující tyto požadavky obdrží výběr plemeníka. Udělení výběru hřebci přísluší výběrové komisi složené z členů jmenovaných Radou PK lipického koně.

2. Plemenné klisny

Do PK klisen mohou být zapsány pouze klisny jejichž všichni předci do V. generace byli zapsáni do plemenných knih lipického koně. Klisny jsou do PK zapisovány po úspěšném absolvování výkonnostních zkoušek. Majitel klisny si určí typ výkonnostní zkoušky - pod sedlem - úloha C2, nebo v zápřahu - úlohy C5a, C5b.

Pro zápis do HPK musí klisna absolvovat předepsané výkonnostní zkoušky. Hodnocení typu, exteriéru a mechaniky pohybu musí být nejméně 7 bodů. Hodnocení ostatních užitkových a výkonnostních znaků nesmí být nižší než 6,5 bodu.

Klisny musí splňovat stanovené parametry standardu pro KVH

Pro zápis do PK musí klisna absolvovat předepsané výkonnostní zkoušky. Hodnocení typu, exteriéru a mechaniky pohybu musí být nejméně 6 bodů. Hodnocení ostatních užitkových a výkonnostních znaků nesmí být nižší než 5,5 bodu. Klisny musí splňovat stanovené parametry standardu pro KVH

Pro zápis do PPK nemusí klisna absolvovat předepsané výkonnostní zkoušky. Hodnocení typu, exteriéru a mechaniky pohybu musí být nejméně 5 bodů. Eventuelní hodnocení ostatních užitkových a výkonnostních znaků je nižší než 6 bodů. Klisna nemusí splňovat stanovené parametry standardu pro KVH.

3. Způsob zápisu do PK

Majitel mladých koní je povinen písemně požádat nositele PK, to je SCHLK ČR o zapsání hřebce nebo klisny do PK. Lipičtí hřebci a klisny budou zapsáni do příslušného oddílu PK, pokud splní výše uvedené požadavky (1,2). Vyšší zařazení klisny v PK. Klisna, která je zapsána do nižšího oddílu PK, může být na základě zdůvodněné žádosti znovu předvedena komisi k přehodnocení typu a exteriéru; Případnou změnu zaznamená komise do POP.

4. Změna údajů o chovu

Všechny změny údajů o zvířeti (změna majitele, kastrace, vývoz, úhyn, porážka, event. změna barvy a získané odznaky) je majitel koně povinen neprodleně hlásit na příslušném tiskopise (Hlášení změny) SCHLK ČR. Zároveň je třeba zaslat PK a POP, do těchto dokladů je změna zaznamenána a doklady jsou vráceny majiteli. Při změně majitele je povinnost nového majitele tyto doklady odeslat.

5. Způsob označování a identifikace plemenných zvířat

Způsob označování a identifikace lipických koní vychází z ustanovení zákona č. 154/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů a prováděcí vyhlášky Mze ČR č. 136/2004 Sb. k tomuto zákonu.

5.1. K označování a následné identifikaci lipických koní se používají výžehy

se slovním a grafickým popisem.

Označování a popis provádí osoby pověřené k registraci Radou PK, způsobem uvedeným v § 13 až 17, vyhlášky č.136/2000 Sb.

5.1.1. Řád výžehů

- Lipičtí koně se označují na základě historické tradice systémem kmenových a rodových výžehů, které jsou uvedeny v příloze tohoto Řádu plemenné knihy. (viz. Přílohač.1 a2)
- Umístění výžehů - v sedlové poloze 4 prsty za zadním okrajem lopatky a střední linie páteře.
- Levé sedlo - kmenový výžeh otce, pod ním rodový výžeh matky.
- Právě sedlo - pořadové číslo hříbete po otci.
- Levé stehno - vlastnický výžeh chovatele.
- Označení koně vlastnickým výžehem není povinné.

5.1.2.

- U hříbat narozených po inseminaci nebo v případě, že hříbě nelze označit pod matkou do stáří 8 měsíců, je chovatel povinen nechat ověřit jeho původ autorizovanou laboratoří.
 - Ověření původu je nezbytné provést před označením hříbete výžehy a jeho zaregistrováním v plemenném registru.
 - Hříbata narozená mimo území ČR musí být před jejich registrací v plemenném registru označena slovním a grafickým popisem a výžehy dle Řádu PK.
 - Teprve na základě registrace může být vystaveno potvrzení o původu koně. U hříbat narozených po inseminaci (nebo embryotranseferu) je vždy nutné před registrací ověřit původ autorizovanou laboratoří.
- Náklady na ověření původu a označení hříbete hradí majitel.

5.1.3.

Každý kůň obdrží při registraci do plemenné knihy identifikační číslo. Toto číslo je patnáctimístné a nemění se.

Příklad: 203 005 437600105

203 - kód země Česká republika

005 - číslo organizace, která provádí registraci (SCHLK)

437600105 - registrační číslo koně (dříve životní)

43 - kód plemene lipický kůň

76 - číslo registrační knihy

001- pořadové číslo koně v registrační knize

05 - poslední dvojčíslí roku narození

5.2. OVĚŘENÍ PŮVODU

5.2.1.

Ověření původu se provádí v autorizované laboratoři analýzou DNA

5.2.2.

Ověření původu je povinné:

- před registrací hříbat narozených po inseminaci
- před registrací hříbat, u nichž existují pochybnosti o udaném původu hříběte v případě, že:
 - klisna byla v průběhu říje připuštěna dvěma nebo více hřebci
 - hříbě nebylo identifikováno pod matkou

Náklady nese v těchto případech majitel koně.

5.2.3.

U každého zapsaného koně, popř. u koně předvedeného k zápisu a u hříběte, které má být registrováno, může Rada PK žádat ověření původu. V těchto případech nese náklady organizace, která je nositelem PK. V případě nepotvrzení původu nese náklady chovatel. Výsledek ověření původu je uložen u autorizované laboratoře, která testy provádí a u organizace, která je nositelem PK.

5.3. POJMENOVÁNÍ KONÍ

5.3.1. Chovní hřebci

- Jméno dostane hřebec při zařazení do chovu. Je složeno zejména kmene, tj. otcovské linie na 1. místě z římského čísla tzv. "kmenového čísla" označujícího pořadí hřebce v otcovské linii na 2. místě a označení "CZ" na 3. místě.
- Římská čísla, tj. "kmenová čísla" linií chovných hřebců jsou přidělována od I do L. Po přidělení "kmenového čísla" L, začíná číselná řada od I. Je-li jméno kmene složeno ze dvou jmen, uvádí se druhé jméno pouze velkým písmenem.

5.3.2. Mladí hřebci .

- Jméno dostane hřelec po narození, nebo při označování a popisu hřeběte pod matkou.
- Je složeno ze jména kmene, tj. otcovské linie na 1. místě, římského čísla, tj. "kmenového čísla" otce na 2. místě, jména matky na 3. místě, pomlčky a arabského čísla, označujícího pořadové číslo narození hřeběte po otci na konci.

5.3.3. Mladé a chovné klisny .

- Jméno dostane klisna po narození, nebo při označování a popisu hřeběte pod matkou.
- Počáteční písmeno je shodné se jménem matky (rodiny). . Již jednou dané jméno klisně smí být použito pouze pro její pravou sestru s označením I, II, atd., nebo po uplynutí nejméně dvou chovných generací.
- Je veden seznam jmen pro nově zařazené klisny v členění podle rodin. Jména jsou tvořena v souladu s kulturně historickými aspekty vzniku a vývoje plemene.

5.3.4.

Z vážných šlechtitelských důvodů mohou být hřebci či klisny přejmenováni a to se souhlasem Rady PK a novým zápisem do PK.

6. Registrace lipických koní způsob vedení evidence, vystavování dokladů o původu

6.1. ZPŮSOB VEDENÍ EVIDENCE

6.1.1.

Registrace narozeného hřeběte se provádí na základě zaslané hlášenky o narození (nejpozději do 14 dnů po porodu) organizaci pověřené vedením PK. Chovatel zašle řádně vyplněnou hlášku i v případě úhynu hřeběte, zmetání nebo jalovosti klisny se zaškrtnutím příslušného políčka.

6.1.2.

Hříbě se zapisuje do plemenného registru se všemi dostupnými údaji (původ, datum narození, pohlaví, chovatel). Ve stáří cca 5 - 8 měsíců se hříbě pod matkou označí výžehy (kmenové a rodové - viz Řád výžehů ŘPK), provede se slovní a grafický popis hříběte, PK mu vydá potvrzení o původu a ÚE průkaz koně. Označení a popis hříběte provádí ze zákona osoba pověřená Radou PK lipických koní.

6.1.3.

Registrace plemenných koní se provádí na základě jejich výběru do plemenitby:

- **Plemenný hřebec** musí být vybrán a registrován v ústředním registru plemeníků ÚE, zápis o výběru se provede do potvrzení o původu koně. Hřebci je vydán doklad o výběru plemeníka do plemenitby a připouštěcí rejstřík k evidenci plemenitby.
- **Plemenná klisna** se po zkouškách výkonnosti, nebo jen po zápisu bez zkoušek výkonnosti, zařadí do příslušného oddílu PK. Zápis o výběru se provede do potvrzení o původu koně.
- **Registrace chovatelů (majitelů)** se provádí na základě vlastnictví lipického koně, včetně zahraničních chovatelů. Jakékoliv změny je chovatel povinen nahlásit vedení PK na příslušném tiskopise (Hlášení změny). V případě změny majitele zašle nový majitel s řádně vyplněnou hlášenkou i originální doklady k přepisu majitele organizaci pověřené vedením PK. V případě nenahlášení změn nenese PK odpovědnost.

6.2. DOKLADY O PŮVODU KONĚ

Doklady o původu, užitkovosti a plemenné hodnotě je oprávněna vystavovat výhradně organizace, která je pověřena vedením PK dle Zákona č. 154/2000 Sb. a je nositelem PK. Výše uvedené doklady se vystavují na plemenné koně zapsané do PK a jejich potomstvo, kteří jsou zaregistrováni, řádně označeni a zapsáni v plemenném registru.

6.2.1.

Potvrzení o původu koně - je oficiálním dokladem o totožnosti plemenného koně.

- Vydává jej organizace, která je nositelem PK na základě registrace koně V PK.
- O vystavení potvrzení o původu může požádat výhradně majitel koně, který však může písemně zmocnit jinou právnickou nebo fyzickou osobu k převzetí tohoto oficiálního dokladu. Jedině ten je možno použít při prodeji, výstavách, svodech, likvidacích pojistných událostí, atd.

6.2.2.

Výpis z plemenné knihy - výpis vydává organizace, která je nositelem PK na koně zapsané do plemenitby jen na žádost majitele. Je oficiálním dokladem pouze v případě, kdy klisně nebo hřebci v příslušné době (do roku narození 1994) nebylo ještě vystaveno nyní platné Potvrzení o původu.

6.2.3.

Průkaz koně - tento průkaz vydává Ústřední evidence chovu koní na všechna narozená a označená hříbata v příslušném roce. Tímto průkazem musí být od 1. 1. 2005 povinně vybaveni všichni koně dle zákona č. 154/2000 Sb. při všech přesunech. Slouží k identifikaci koně a vedení veterinárních záznamů.

6.3. KONTROLAVEDENÍ PK

Provádí určení členové Rady PK a je ji oprávněna provádět i Česká plemenářská inspekce.

7. Orgány Plemenné knihy

1. Rada Plemenné knihy

Pro řízení PK se zřizuje tříčlenná Rada PK. Rada PK je volený orgán z řad členů SCHLK, volební období je čtyřleté. Do Rady PK jsou voleni chovatelé s odborným vzděláním a dlouholetou chovatelskou praxí. Rada mezi sebou zvolí předsedu. Rada PK stanovuje

metodické a organizační postupy šlechtění populace, včetně zásad vedení a řízení PK, kontroluje jejich plnění a je oprávněna udělovat výjimky v rozsahu stanoveném řádem PK. Rada PK má právo ze závažných důvodů pozastavit, odmítnout nebo zrušit členství v PK. K důvodům patří např. zhoršení úrovně chovu, hrubé nedostatky v evidenci, porušování řádu PK a podobně. Ze stejných důvodů je možné odmítnout i zápis koní do PK. Rada PK řeší písemné odvolání chovatelů vůči rozhodnutí chovatelské či výběrové komise. Chovatelé se mohou na místě odvolat proti rozhodnutí chovatelské nebo výběrové komise do 1 hodiny od zveřejnění výsledků.

2. Chovatelská komise

Chovatelské komisi přísluší posuzování exteriéru a interiéru u hřebců a klisen, včetně jejich potomstva, hodnocení koní při zkouškách výkonnosti. Posuzování provádí v souladu s tímto Řádem a šlechtitelským programem vybraní členové chovatelské komise jmenovaní Radou PK. Pro jednotlivé chovatelské akce jmenuje Rada PK většinou tříčlennou komisi. Komise volí ze svého středu předsedu. Závěrů je dosahováno zprůměrováním Hodnocení jednotlivých členů komise, eventuálně většinou hlasů. Při rovnosti Hlasů rozhoduje hlas předsedy. Z každé akce se pořizuje zápis, podepsaný členy komise.

8. Finanční řád PK

Vedení PK je účelovou činností vykonávanou ve prospěch členů PK a systematického a efektivního rozvoje plemene. Nezbytné náklady spojené s vedením PK a zajištěním technického a organizačního rozvoje PK jsou hrazeny z poplatků za vybrané úkony placených majiteli zvířat, z dotací, popřípadě ze souvisejících aktivit SCHLK a organizací pověřených výkonem jednotlivých činností, z dědictví a darů.

Výši poplatků a způsob hospodaření určuje finanční řád PK, který je nedílnou součástí Řádu PK. Finanční řád stanoví a aktualizuje Rada PK SCHLK dle finanční situace PK. Zásady finančního řádu a hospodaření PK podléhají schválení Rady PK SCHLK. Hospodaření PK se řídí tímto Finančním řádem, který je nedílnou součástí PK lipického koně. Finanční řád (dále jen FŘ) vydává Rada PK SCHLK.

1. Účel finančního řádu

Účelem FŘ je stanovit jednotná, platná a kontrolovatelná pravidla finanční účasti členů PK na tvorbě (a užití) zdrojů nezbytných pro vedení PK.

2. Předmět finanční činnosti

Členové PK se účastní na tvorbě zdrojů formou poplatků za vymezené úkony spojené s vedením PK, jmenovitě za:

- a, vstupní zápis majitele
- b, zápis a označení hříbete
- c, zápis klisny do PK
- d, zápis hřebce (čerstvého nebo mraženého spermatu) do PK
- e, potvrzení o původu koně

3. Poplatky

Sazebník poplatků za jednotlivé úkony PK navrhuje a schvaluje Rada PK SCHLK podle aktuální situace. Příjmy dle sazebníku jsou součástí rozpočtu SCHLK a dávají se na vědomí valné hromadě. Vydává, popřípadě prodlužuje ho Rada PK SCHLK, a to na období nejméně jednoho kalendářního roku a je povinna s ním seznámit všechny členy PK.

Schválený sazebník pro dané období tvoří nedílnou součást FŘ.

4. Účtování poplatků

Poplatky se účtují takto:

- bod a, na základě přihlášky do PK
- bod b, na místě pracovníkovi provádějícímu označení hříbete
- bod c, na místě pracovníkovi provádějícímu zápisy klisen
- bod d, po výběru hřebce a zapsání do PK formou platby na dobírku při zaslání dokumentace

5. Plátcí poplatků

Plátcí poplatků jsou majitelé koní.

9. Systém kontroly Řádu PK

Kontrolu dodržování Řádu PK provádí členové Rady PK. Ze zasedání Rady PK je vyhotoven zápis. Členové Rady PK se zúčastňují chovatelských akcí lipických koní a zkoušek výkonnosti.

10. Platnost řádu plemenné knihy lipických koní

Tento řád PK je platný ode dne schválení Mze ČR. Veškeré úkony provedené Radou PK do data schválení tohoto Řádu PK Mze ČR jsou platné (SCHLK, 2008).

Příloha č. 2

Lippiza 1727. Reprodukce olejomalby J. G. Hamiltona v Belvederu ve Vídni

Příloha č. 3

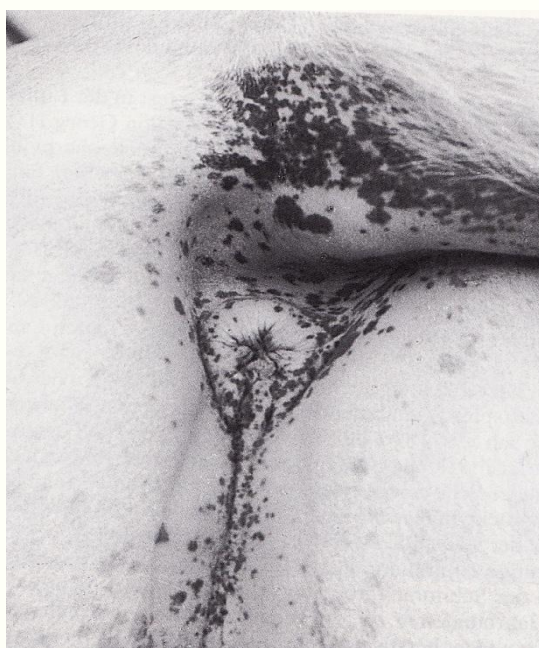
Atavismy ve zbarvení u lipicánů

Žabí huba

Projevuje se lysou kůží okolo huby a očí, posetá malými růžovými flíčky.

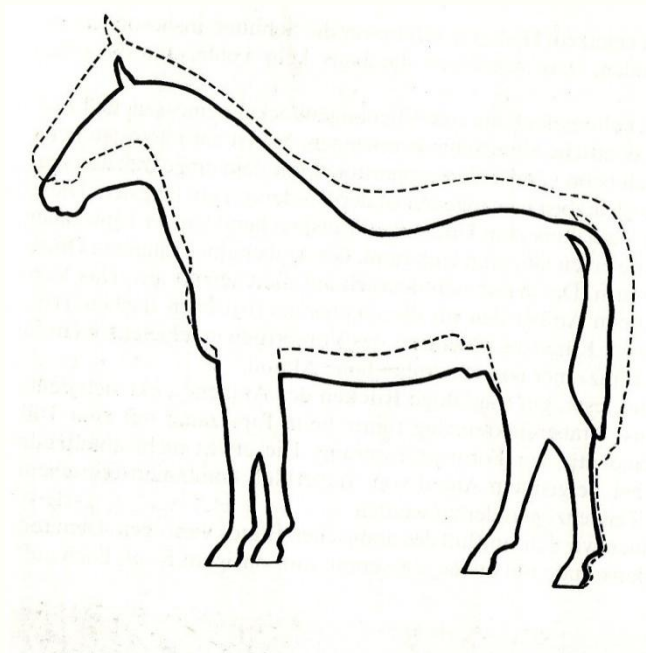

Albinotické fleky v řitní oblasti

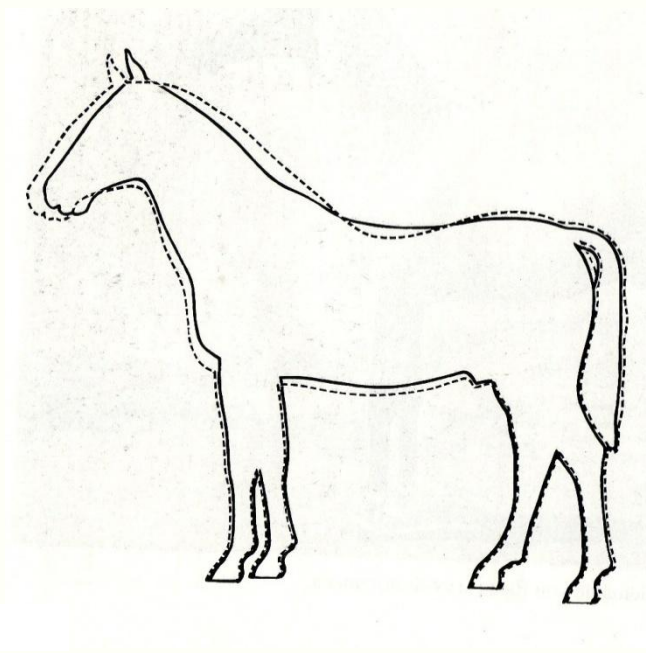

Příloha č. 4

Nákres lipicána a ušlechtilého teplokrevného koně (čárkovaně)

Nákres klasického barokního typu lipicána a lipicána arabského typu (čárkovaně)

Příloha č. 5

Typické utváření hlavy šesti klasických linií hřebců v roce 1900

Maestoso (1773)

Kladrubský hřebec, bělouš

Velcí silní koně s mírně klabonosou hlavou, silným vysoko nasazeným krkem, silným suchým fundamentem

Favory (1779)

Kladrubský hřebec, plavák

Koně lehčího rázu s klabonosou hlavou na lehčím krku s výraznějším kohoutkem a suchým fundamentem

Conversano (1767)

Neapolský hřebec, vraník

Jedná se ušlechtilé figurantní koně se suchou, v čelní části klenutější hlavou, s dlouhým pěkně ohnutým krkem o něco níže nasazeným s výrazným kohoutkem a na vyšší

Neapolitano (1790)

Neapolský hřebec, hnědák

Jsou to silní, ušlechtilí koně. Hlava se vlivem většího podílu arabské krve u některých dnešních jedinců zmenšila a nabyla rovnějšího tvaru. Krk je silný, pěkně ohnutý, hřbet

Pluto (1765)

Dánský hřebec, bělouš

Velmi silní, hlubocí, krátkonozí koně, s hlavou v čelní části rovnější. Nosní část je lehce klabonosá. Krk mají silný, vysoko nasazený, nízký, krátký kohoutek, dlouhý, široký, ale

Siglavy (1810)

Originál arabský hřebec, bělouš

Jsou to velmi ušlechtilí koně většinou nižší s rovnou hlavou, lehčím rovnějším krkem, kratším hřbetem, mají více tvarů po svém praotci originálním arabovi Siglavy

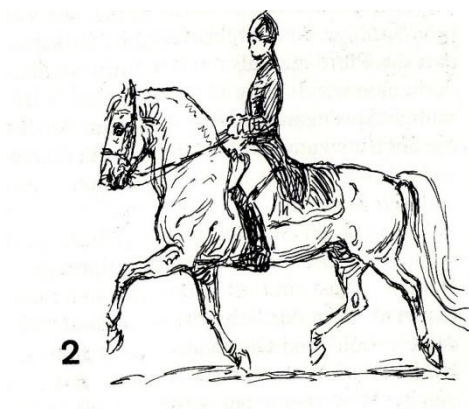
Příloha č. 6

Figury klasického jezdeckého umění

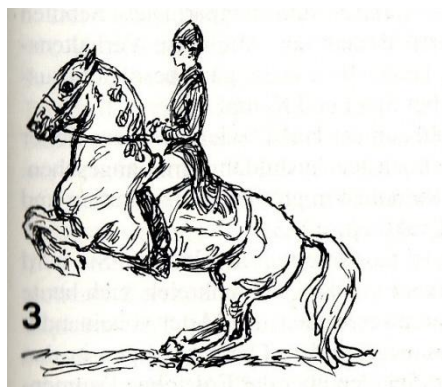
Piaffa

Pasada

Leváda

Kapriola

Výžehy lipicána

Česká republika používá stejné značení koní jako Národní hřebčín Topolčianky.

Topolčianky							
♂	⤴	℘	N	M	F	S	J
♀	~	∅	x	♂	□	↗	∪

Na obrázku vidíme jednotlivé značky znázorňující příslušnou linii po otci a otce matky.

Původ hříběte se vypaluje vždy na levé sedlo. Nejprve výžeh značící linii a označení otce, pod tyto znaky se pálí původ po matce podle její liniové příslušnosti jejího otce.

Na obrázku můžeme vidět, že otec hříběte je Maestoso a matka z linie Favory.

Příloha č. 8

Na obrázku vidíme kobylku Nancy po otci Neapolitano IV CZ, z chovu Thea Kubata v Jihočeském kraji.

Rok narození 2006.

Neapolitano IV CZ v pár případech předává své černé zbarvení i na potomky.

Černé zbarvení se u lipicánů vyskytuje zhruba v 5 % populace.

Na tomto obrázku vidíme polskou reprezentaci s lipicány z českého chovu. Nyní v majetku Edmunda Idkowiaka.

